

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FATÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

C İ L T : I I

S A Y I : 8

Ş U B A T 1 9 6 5

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

Fiatı: 2.5 TL. Yıllık : 30 TL. Altı Aylık: 15 TL.

İ Ç İ N D E K İ L E R

2 Cemiyetin Bildirisi	Nihat BATUR
3 1964 Yılında İktisat ve Piyasa	Dr. Fazlı AYVERDİ
7 Ayın Ekonomik Olayları	* * *
9 Borçlu Doğanlar	Doç. Dr. Haydar KAZGAN
13 Ceteris Paribus	Şemsettin GÜLER
16 Gelişmiş ve Gelişmekte olan Ekonomilerde
Enerji Üretiminin Düşündürdükleri	Dr. Erol MANİSALIOĞLU
18 Tarımın Ekonomimizdeki yer ve önemi	Nazif KUYUCUKLU
22 Elektronik Hesap Makinaları	İsmet TÜMER
24 Dış Ticaretin Devletleştirilmesi	Prof. Dr. Besim ÜSTÜNEL
34 Müşterek Pazarda Hububat Fiatları	Ayhan AGUN
38 Kat Mülkiyeti ve Kat Maliklerinin Masrafa
İştiraki	Dündar ÖZBİL
41 Cemiyetten Haberler	* * *

Istanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetinden bildirilmiştir

Serbest Mali Müşavirlik Kanun tasarısının bir seneden beri Türkiye Büyük Millet Meclisinde ivedilikle kanunlaşması beklenirken, tekrar müzakere edilmek üzere ilgili komisyona iadesi camiamızda büyük teessür uyandırmıştır;

Memleketimizde, tasarı ilk defa 1946 da ekonomik ihtiyaçlara muvazi olarak mali reform sırasında ele alınmıştır; Ekonomik hayatımızın kalkınma hamleleri ile, plânlı, programlı, modern işletmecilik anlayış ve esaslarına göre tanzimi zaruri görülerek 1950 yılında tatbiki konulan vergi usul kanunu ve gelir vergisi yanında T.B.M.M. ne serbest mali müşavirlik kanun tasarısı da getirilmiştir; Tasarıya göre kurulacak yeni meslek; üzerinde titizlikle durulan sermaye piyasasının teşkilinde, yabancı sermayenin celbinde, müesseselerin rahat kredi alarak çalışabilmeleri bakımından sıhhatli hesap hülsalarının hazırlanmasında ve modern işletmecilik prensiplerinin yerleşmesinde olduğu kadar, devlete vergi murakabesi sahasında da büyük yardımcı olacaktır.

Maalesef, bazı çevrelerin tasarıya yönelttiği esassız tenkitler milli menfaatlerin 19 senedenberi heder olmasının sebeplerinin en mühimidir. Bilhassa, bu günkü plânlı kalkınma devresi içinde özel sektörün gelişmesi düşünülürken tasarının komisyona iadesi hayretle karşılanmıştır.

Cemiyetimiz, bu tasarı ile kurulması arzu edilen meslek mensuplarının genel hukuk bilgisi, işletme tekniği, muhasebe ve vergi hukuğu bakımından yüksek ehliyetleri ile piyasanın arzu ettiği rahatlığı getireceğine inanmaktadır. Ayrıca kanun, disiplinsiz, dağınk ve gerçek bir meslek şuur ve anlayışına kavuşmamış ehliyetsiz kimselerin çoğalmasına imkân vermeyeceği için Devletin olduğu kadar ferdin menfaatlerinin de korunmasını garanti altına almış olacaktır.

Tasarının komisyona iadesi camiamızda olduğu kadar, bu mesleğin müstakbel namzetleri genç üniversiteliler arasında ve piyasada da üzüntü yaratmıştır.

Ekonomik kalkınmamız bakımından, tasarının memleketimizde de ileri ekonomilerde olduğu gibi kısa zamanda kanunlaştığını görmek en büyük arzumuzdur.

Cemiyet Başkanı
Nihat BATUR

1964 Yılında iktisat ve piyasa

Dr. Fazlı AYVERDİ

Piyasalarımızı arkada bıraktığımız yılda en çok etkileyen olay Kıbrısta cereyan eden hadiseler olmuştur. Hükümetin zamanın çoğunu politik mevzualara ayırmış olması, iktisadi hayata, verilmesi gereken ehemmiyete fırsat bırakmamıştır.

1964 Yılı tatbikat plânının uygulanmasında bu yüzden bir takım aksaklıklar müşahade olunmuştur. Kamu sektörünün yıl içinde yapması gereken 6,7 milyar liralık yatırım tahakkuk ettirilememiş, özel sektörde belki plânda yazılı 4,5 milyar liralık yatırımı yapmış ve fakat bunu imalât sanayii yerine şimdiye kadar olduğu veçhile konut inşaatına tevcih etmiştir. Plânın dokuz aylık tatbikat neticelerine göre ulaşılan kalkınma hızı 3,7 civarındadır. Sayın Maliye Bakanı kalkınma hızının yıl sonunda 5,6 yı bulacağından ümitli bulunmaktadır.

Kalkınma plânının finansmanı için aranan iç kaynaklar güç tedarik olunmuştur. Bina, arazi, milli müdafaa vergilerine, gaz ve motorine, tekel maddelerine zamlar bütçe ile birlikte çıkarılamamış ve bu yapılan zamların bir kısmı yatırımlar yerine Kıbrısa çeşitli yardım olarak kaydırılmıştır.

Plâni desteklemek için lüzumlu dış kredilerde zamanında alınamamıştır. Konsorsiyon meçvureleri, önce iç finansman kaynaklarına başvuru rulduktan sonra dış yardımın geleceği düstürüne sıkı sıkıya sarılmışlar ve ancak zirai gelirlerden alınacak vergilerin hudutlarının belli olmasından sonra, sıranın kredi musluklarını gene ihtiyatlı bir şekilde açmışlardır.

Zirai kazanç erbabının vergi dışında kalmasının vergi adaleti ile bağdaşmasına imkân bulunmadığı cihetle, konsorsiyon yetkilerini de

haklı bulmamağa imkân yoktur. Ancak, konsorsiyom kredilerinin gecikmesi zirai vergilerden ziyade, konsorsiyom memleketlerinin Türkiye'ye yardımda heveskâr ve niyetli bulunmamalarının daha mühim rolü olmuştur. Talep edilen 215 dilyon dolar yerine 133 milyon dolar alınabilmiştir.

Plâna bağlı devlet harcamalarının gerek iç gerekse dış finansman sıkıntısı yüzünden kısılması neticesinde, piyasada işlerin açılmasına vasat yaratılamamıştır. Birçok iş kollarında cirolar geçen yılki seviyeye ulaşılammıştır, işler durgun gitmiştir.

Kotalar çerçevesinde yapılan ithalâtta da büyük döviz sıkıntıları ile karşılaşmıştır. 12 ci kotada liberasyondan yapılan ithalâtı frenlemek amacı ile üç liste esaslı vaz edilmiş ve teminatlar yüzde 70'e kadar çıkartılmıştır. Haziran ayında döviz sıkıntısı had safhaya ulaştığından bir ay kadar liberasyondan ithalât tamamen durdurulmuştur. Böyle bir kararın ne demek olduğunu ithalât yapanlar pek iyi bilirler. Bu karardan büyük zararlara uğrayan ithalâtçı ve sanayiciye rastlanmıştır. 13 kotada ithalâtı kısmak için teminatlar yüzde 70 ve 100 olarak tesbit edilerek iki liste şeklinde tertip olunmuştur. Birçok mallarında AİD' den ithalleri şart koşulmuştur. Teminat nisbetlerinin arttırılması yanı sıra bilhassa montaj sanayicilerine büyük zarar veren diğer bir karar çıkartılmıştır. Mal ve vesaik mukabili ithalâtın liberasyondan kaldırılması neticesi akreditifle yapılan ithalât maliyetleri yükseltmiştir. Halbuki mal ve vesaik mukabili ithalâtta muteber müesseseler yabancı ihracatçısının parasını 3 ilâ 6 ay kullanabilmekte ve likidite sıkıntısına düşmemekte idiler. Akreditifi açarken mal karşılığının ödenmesi yüzünden ithalât masrafları kabarmış ve bazı malların maliyetine yüzde yüz nisbetinde inikas etmiştir. Bilhassa sanayiciler 14 cü kotada liberasyondan mal ve vesaik mukabili ithalâta müsaade verilmesini muhakkak talep etmektedirler.

Yerli sanayii müşkül durumda bırakan diğer bir kararda gümrük tarifeleriyle yapılan zamlardır. Evvelce düşünülmeden bazı makinele rin gümrüklerine yapılan zamlar sonunda fabrikaların tesis maliyeti yükselmiş yabancı firmalarla rekabet büsbütün imkânsız hale sokulmuştur. Piyasada dolaşan söylentilere göre yabancı sermayeden müsaade almış bazı yabancı firmaların tesis maliyetlerinin artması üzerine, yapmağı tasarladıkları projeden vazgeçmişlerdir.

Arkada bıraktığımız yıl piyasada had bir likidite ve kredi sıkıntısı

çekilmiştir. Bankalardaki mevduat hacmi geçen yılki seviyeyi aşmamıştır. Hükümet mevduat noksanlığını nazarı itibara alarak Bankaların Merkez Bankasına yatırmış olduğu «munzam mevduat karşılıklarından» yüzde onunu iadeye karar vermiş ve bu sayede piyasaya 193 milyon lira kadar bir munzam kredi akmıştır. Bununla beraber iş hacminde bir canlılık görülmemiştir.

Geçen yıl sonunda emisyon hacmi 5.436 milyar lira iken 1964 sonlarında 6,700 milyar lirayı aşmıştır. Bu munzam bir milyar liralık emisyon sonunda enflasyon tehlikesinin belirdiğine dair muhtelif görüşler meydana çıkmıştır. Devlet Plânlama Teşkilâtı piyasadaki işleri canlandırmak amacı ile emisyon hacminin artmasını tehlikeli bulup bir enflasyon tehlikesine işaret ederken, Maliye Bakanı enflasyon olmadığını söylemektedir.

Bu yıl sebze, meyve ve narenciye'nin dondan zarar görmesine rağmen mahsul iyi olmuştur. Köylünün cebine iyi para girmiş olmakla beraber altın fiatlarında 4-5 liralık bir artış görülmüş ve Cumhuriyet altını ortalama 94 lira civarında kalmıştır.

Yurt dışına giden 150 bine yakın işçinin giderken Türk Parası götürmelerine ve mal alış veriş suretile geniş bir döviz hareketini teşvik etmelerine rağmen Türk Parasının dış ülkelerdeki kıymeti ve serbest piyasada dolar fiatları mustakar kalmıştır. Serbest piyasada dolar 11-12 liradan muamele görmüştür.

1964 de önemli bir kaç sınai tesis hizmete girmiştir. Bunların kalkınmamız yönünden faydalı hizmetler göreceğine inanılmaktadır. U.S. Royal ve Chresyler fabrikaları bunların en önemlileridir. Otomobil lâstiği sanayi bu üçüncü fabrika ile Türkiyenin ihtiyaçlarını karşılayabileceği gibi ihracat yapabilecek hale de gelmiştir. Nakil vasıtaları montaj sanayiine de yabancı sermayedarlar geniş ölçüde yatırım yapmaktadır. Önümüzdeki yıl tanınmış bir kaç otomobil ve kamyon markası daha Türkiyede montaja başlayacaktır.

Sanayicileri ilgilendiren önemli bir konu da işçilerle yapılan Toplu Sözleşme müzakereleridir. Emek erbabı kanunun kendilerine bahsettiği haktan istifade ederek İşverenlerden bazı haklar elde etmişler ve ücretlerine zam yapılmasını sağlamışlardır. Bu zamların mamul maliyetine intikali ihtimal dahilinde görülmektedir. Bu takdirde toptan eşya endeksleri ve geçinme endekslerinde yukarıya doğru bir kıpırdan-

ma muhtemel addedilmektedir. 1964'de 1963'e nazaran gerek toptan eşya endeksleri, gerekse geçinme endeksindeki artışlar 4-5 puanı aşmamıştır. Gelecek yıl bu artışın daha şiddetli olması üzerinde durulmaktadır.

—İtalyan Parlamentosunun Müşterek Pazar Anlaşmasını geç tasdik etmesi yüzünden geçen yılın Eylül ayında imzalanan anlaşma ancak Aralık başında mer'iyete girebilmiştir. Kuru incir, üzüm, fındık ve tütün ihracatımızın daha kolay şartlarla Altılara yapılmasını sağlayacak bu anlaşmanın fayda veya zararları ancak tatbikat yıllarından sonra belli olacaktır. Kotalardaki tahditler sayesinde ithalât kıymet itibarile azaltılmıştır. İhracatın da 1964 de 400 milyon dolar civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu bakımdan dış ticaret açığının 200 milyon dolar civarında kalması kuvvetli bir ihtimal olarak gözükmektedir.

Hükümet dış politika işleri ile fazla meşgul olduğundan iş adamları ile olan toplantıların sayısını da azaltmıştır. İş adamları devlet mekanizmasının dertleri ve müşkülleri ile daha yakından ilgilenilmesini ve iktisadi problemlerin bu memleketin istikbali bakımından ihmal edilmesinin kötü neticelerine değinmektedirler.

Ayın Ekonomik Olayları

4.Ocak.1965 Yeni Dış Ticaret Rejimi ve İthalât Programı

Ekim 1964 içinde Adana Ticaret ve Sanayi Odasında muhtelif oda temsilcilerinin Odalar Birliği Tatbikat ve Sanayi Şubelerinin iştirakiyle hazırladıkları esaslara uygun olmaları tepeden inme bir şekilde ilân edildi. Bu durum bilhassa çalışmaya katılan delegeler üzerinde soğuk bir düş tesiri uyandırmıştır. Delegeler, bilhassa liberasyon listeleri üzerinden sanayicilerin yapacakları ithalâta teminat nisbetlerini de, kredi bakımından piyasaya rahatlık getirecek tekliflerde bulunmuşlardı. Fakat liberasyon listeleri ile tahsisli ithal malları listesinden ithalâta teminat nisbetleri aynen kalmıştır. Bunun yanında liberasyonda vesaik ve mal mukabili ithalâta gene yer verilmemiş, akreditifli ödeme usulü ile ithalâta devam edilmesi mecburiyeti tekrar konmuştur.

İzmir Fuar kotasının ve sirkülerin ticaret rejimi ile ilânı piyasada isabetli bir karar olarak memnuniyet yaratmıştır. Gene kısmi de olsa tahsisli ithal malları listesine dahil kotalarda bir gelişme müşahede edilmektedir.

Bu devreye ait yeni ticaret rejiminde ihracat bakımından en esaslı yenilik; sanayi mamulü ihraç edeceklere bu maddelerin imalî için zarurî ham ve yardımcı maddelerin, ambalaj malzemesinin liberasyon listesinden teminine imkân sağlamış olmasıdır. İhracatla ilgili diğer hususlarda eskiye nazaran esaslı bir değişiklik yoktur. Durumun istikrar arzemesi bu sahada çalışanlar için ilerisi için bir güven uyandırmıştır.

Elektrik Sergisi

9.Ocak.1965: Türkiye Ticaret Odaları Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği tarafından tertiplenen Elektrik Sergisi Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda açıldı. Yurdumuz kısmen veya tamamen yerli yapılmakta olan elektrik makine ve cihazları, imalât sanayiini, son yıllarda kat edilen hamleleriyle halkımıza tanıtmak gayesini güden sergide 50'ye yakın özel sektör teşhir edilmektedir.

Montaj ve İmalât Sanayi'i Kota Toplantıları

11.Ocak.1965 - 28.Ocak.1965 tarihleri arasında Odalar Birliği Sanai Dairesi, Ticaret ve Sınai Bakanlıkları temsilcileriyle alâkalı sınaî dalları arasında yapılmıştır. Öncelikle montaj sanayi dahilinde gösterilen mevzularda kotalarda tesbit edilen global tutarlara göre ithal edilecek maddeler ile etüd programında bırakılacak maddelerin ayırımı yapılmıştır. Tasarruf nisbetlerinin tesbiti müteakkip tevzi esasları tayin edilmiştir. Montaj sanayi talimatnamesi dışında kalan imalât sanayi dallarında da hemen hemen paralel bir çalışma yapılmış memlekette yapılabilen malların ithaline manî olacak hükümler üzerinde titizlikle durulmuştur.

18.Ocak.1965 B. Amanyanın Türkiye'ye Sunî gübre yardımı

18.Ocak.1965 tarihli Resmî Gazete ile ilân edildiğine göre B. Almanya Türkiye'ye 250.000 D.M. lık sunî gübre yardımında bulunacaktır. Ancak, bu yardım 164

Ton amonyum Sulfat (% 21); 164 ton Kalsiyum Amanyum Nitrat (% 20,5); 470 ton Süperfosfat (% 16 veya 18) şeklinde olacaktır.

19.Ocak.1965 Amerika Japonya'ya kredi açıyor

Japon Çelik Şirketine Amerika Birleşik Devletleri Export - Import Bankası tarafından 15 milyon \$'lık kredi açılmıştır. Japonyanın yeni demir mevzuundaki yatırımlar için harcanacak olan bu kredi 10 yıl vadeli olup lüzumlu ekipmanların Amerikadan ithali şartıyla verilmiştir.

21.Ocak.1965 Başkan Johnson 3 Milyar 380 Milyon dolarlık dış yardım talebini kongreye sundu

Yakın Doğu ve Güney Asya memleketlerinin ekonomik ihtiyaçları için talep edilen bu miktar yardımın % 64 ünü Türkiye, Hindistan, Pakistan, Tunus, Nijerya, Brezilya ve Şili'ye tahsisi kongreye sunulan mesajda açıkça belirtilmiştir. Başkan, kongreye sunulan mesajda 1 milyar 175 milyon tutarında askerî yardımın Türkiye, İran, Viet-Nam ve Cumhuriyetçi Çine tahsisini arzu ettiğini belirtmiştir.

21.Ocak.1965 Sanayi Sektörüne Düşük Faizle Kredi temini

Türkiye Odalar Birliği Sanayi Sektörünün içinde bulunduğu kredi miktarını göz önünde tutarak faizle kredi temini için ilgili Bakanlıklarla temasa geçmiştir. Bankalar tarafından sağlanacak bu kredinin T.C. Merkez Bankası reeskontuna göre yapılması üzerinde çalışmalar ilerlemektedir.

20 - 25.Ocak.1965 Türk Maden İş Sendikası Ereğli Demir Çelik Bölgesinde

Türk Maden İş Sendikası temsilcileri

20 - 25 Ocak tarihleri arasında bu bölgede işçi ücretleri, iş şartları, mesaf müddetleri, haftalık ve yıllık ücretli izinler, sosyal yardımlar, kıdem ve sendika faaliyetleri gibi mevzularda temas ve çalışmalarında bulunmuşlardır.

Memlekette Grevler

Geçtiğimiz ay içinde uzun süreden beri devam etmekte olan Bereç Pil fabrikasına ait grev nihayet bitmiştir. 16. Ocak.1965 günü sendika işveren ile bir anlaşmaya varabilmiş ve böylece uzun bir süredir bu sahanın istihsal maddeleri sıkıntısı giderilmiştir. Diğer taraftan Bank-İş grevleri önce Osmanlı Bankasında bilâhare Türk Ticaret Bankasında kendini göstermiştir.

24.Ocak.1965 Sir WINSTON CHURCHILL Hayata gözlerini yumdu

Büyük Britanya İmparatorluğuna olduğu kadar Dünya Siyaset ve İktisadî hayatına büyük değişiklikler kazandıran ünlü İngiliz devlet adamı, mücadeleli zaferle geçen ömrünü tamamlayarak ismini tarihe bırakmıştır.

Amerika İBleşik Devletleri ile bir İkraz anlaşması imzalandı

70 Milyon dolar tutarındaki kredi 1965 yılı ithalâtının finansmanını gerçekleştirmede kullanılacaktır. Kredinin 40 milyon doları birincî altı aylık, 30 milyon doları ise ikinci altı aylık ithalât programının finanmanına ayrılmıştır. İkrâz 40 yıl içinde ödenecektir. İlk 10 yıl ödemesiz devre olarak kabul edilmiştir. Müteakip 30 yıl içinde ödenecek olan borç için % 2,5 faiz yürütülecektir. Ödemesiz devre için de % 1 nisbetinde faiz uygulanacaktır.

BORÇLU DOĞANLAR

Doç. Dr. Haydar KAZGAN

Osmanlı İmparatorluğu 19. asrın ikinci yarısından itibaren iktisadi müesseselerini Batı ölçülerine göre kurmak mecburiyetinde kalınca dış tediye imkânları yaratmak için dışardan borçlanmanın çeşitli usullerine başvurmuştur. Bu çeşitli usuller borçlanma ihtiyacının mübremiyeti sebebiyle İmparatorluğun kredi sağlayan memleketler sayesinde eski kapitalüsyonlardan daha şiddetli olarak sömürülmesine sebep olagelmiş ve netice İmparatorluk bir kısım gelirleri üzerindeki tasarruf hakkını kaybetmesine kadar varmıştır. Dünya tarihinde bugüne kadar böyle bir olayın bir eşine raslamak kabil değildir. Fakat aslına bakacak olursak İmparatorluğu böyle bir mali ve hatta siyasi çıkmaza sokan borçlarının altın hesabına göre milyonları aşmış olması değil, fakat alınan borcun memleketin iktisaden gelişmesine yardım edecek enfras-trüktürlerin tesisi ve bilhassa sanayileşme hızını artıracak yatırımlar yerine, iktisadi gayeye bağlı bulunmayan harcamalarda kullanılmasıdır. O zaman İmparatorluğu idare edenler ve hatta yenilik getirmek iddiası ile ortaya atılan İttihat ve Terakki fırkasının programında gördüğümüz gibi İmparatorluğun devamını sırf askerî gücün Batı seviyesine çıkarılması ile mümkün olacağına inanmış görünüyorlardı. Bu itibarla bütün yatırımların bu hedefe yöneltilmesi gerekiyordu. O kadar ki 1914 den evvel domates salçasını, hatta kuru peksimeti bile dışardan ithal eden imparatorluğun aldığı dış borçlarla İngiliz donanması ile başa çıkabilmek gayesile bir arsenal tesisi bile programlaştırılmıştı. Fakat bu tutum o devrin modası idi. Nitekim İtalya, Balkan memleketleri, de bu tutumun örneklerini göstermekte Osmanlı İmparatorluğu ile yarış etmekte idiler. Fakat aradan geçen iki büyük dünya harbi bir devlet olarak kuvvetli olmanın tek yolunun iktisadi kalkınma olduğunu gösterdi. Nitekim bu iki dünya harbinde de galip çıkanlar bu galibiyetlerini tamamen iktisadi güçlerine borçlu oldukları görüldü. Mağlup Almanya ise, iktisadi gücü sayesinde silâhlarla kaybettiğinin çok üstünde bir refah ve ün sağladı.

Bize ne oldu? Olaylara bakarak izaha çalışalım. İkinci Dünya Har-

bine girmemiştik ama bu harbin dışında kalmak dahi bizi bütün kaynaklarımızı askeri hedeflere harcamamıza zorlamıştı. Diğer taraftan harp dışı kalmanın bize sağlayacağı iktisadi menfaatlerden gerektiği şekilde istifade etmek şöyle dursun, bu yolda hiçbir teşebbüs akla dahi gelmemişti. Bu itibarla İkinci Dünya Harbi sonunda Türkiye 1939'daki iktisadi gücünü dahi muhafaza edemez olmuştu. 1946'da tanınan bazı siyasi özgürlükler devletin ve politikanın asıl hedefinin vatandaşlara daha üstün bir refah seviyesi sağlamak olduğunu hiç olmazsa ifade etmek imkânını vermişti. Fakat 1946'dan sonra dahi 1930'ların getirdiği devletçilik anlayışında bir reform, bir deyişme gerektiği ve devletçiliğin daha ziyade iktisadi kalkınmanın devletçe yapılması düzenlenmesi ve yürütülmesi gereken yatırımlarla gereğine uygun olabileceği tezini savunan olmadı. Bunun için içinde bulunduğumuz günlere kadar beklemek gerekti ki, aradaki mesafe bize çok şeyler kaybettirdi.

İktisadi kalkınmanın bir vasıtası ve yapıcısı olarak devlet Türkiye'de geniş manada bir enfastrüktür kurmak ve işletmek görevi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Geniş manada diyoruz, zira başka memleketlerde özel teşebbüse bırakılmış her türlü bankacılık, çeşitli hizmetlerin istihsalinin devlet sermaye ve yönetimi altında yürütülmesi gerektiği gibi, artan nüfusu istihsal mekanizması içinde değerlendirebilmek için devletin aslı diyebileceğimiz malların istihsalini de ele alması gerektiğini belirtmek zorundayız. Ayrıca, yukarıda bahsettiğimiz enfastrüktürlerin özel sermayeyi teşvik gayesine uygun olabilmesi veya sosyal faydaya bağlı kalması dolayısıyla işletme olarak büyük zararlar getirmesini pek önemsememek gerekmektedir. Hatta devletin pamuklu, yünlü iplik ve kumaş istihsalinde dahi kalkınmanın iktisadi ve sosyal gerekçelerine uygun olarak zarar eden işletmeleri çalıştırmaması da günün gerekçeleri arasına girmektedir.

1950'den sonra özel teşebbüsün devletin bu yukarıda saydığımız ve aslında maliyetlerin düşürülmesi veya talebin artırılması şeklinde ifade edebileceğimiz özel teşebbüsü teşvik edici rolü sayesinde özel teşebbüs Türk tarihinde görülmemiş şekilde bir gelişme göstermiş, fakat bu yoldaki faaliyeti devlet ile tam bir korrelasyon kurulamadığı ve plânlamada geç kalındığı için, hedefler ancak büyük sosyal adaletsizlik içinde gerçekleştirilebilmiştir.

İşte gerek devletin ve gerek özel teşebbüsün 1950'den bu yana girişmiş olduğu yatırım faaliyeti, bilhassa sosyal sermaye olarak istenilen seviyeye erişebilmesi için, bir kısım eşyanın dışardan memlekete ithali gerekmiştir. İmparatorluğun koca 600 sene sonunda Cumhuriyet

hükümetine borçlarıyla birlikte bıraktığı sosyal sermaye yok gibi idi. Birkaç taş mektep, bir kaç da hükümet konağından başka cılız bir demiryolu ve onarımı imkânsız bir yol şebekesi, harap, viran şehirler ve üstündeki elbise ve çamaşırından başka hiçbir serveti olmayan milyonlarca halk, ve en ilkel zirai araçlardan mahrum, çatlak topraklar üzerinde kurumuş bir zürradan başka ne kalmış idi? Cumhuriyetten sonra yapılan çeşitli sosyal reformlar doğurdıkları iktisadi ihtiyaçların tatmin edilememesi dolayısıyla çok az bir yayılma sahası buldular, derken bunun sebebini araştırarak olursak, reformları gerektiren sebeplerin ancak bu reform isteyen zihniyetin yapıcısı olacak sosyal iktisadi servetin kifayetsizliği şeklinde ifade etmekten başka yol olamadığını görürüz. Şayet bugün Atatürk reformları bir tabirle iyi «tutmamışsa» bunun sebebini okul, yol yapamadığımızda, bir kat çamaşırı olanlara ikinci bir kat veremediğimizde aramak lâzımdır. Atatürk inkılaplarını fanatizmin karşısına koyabilmek için, yani fanatizmin yerine medeniyet ilkelerine uygun düşünme ve yaşama olarak kabul edebilmek için, bu inkılapları yaymak istediğimiz veya inkılapların istendiği insan yapmak istediğimiz insanları Şark masallarındaki fakirlikten kurtarmamız gerekmektedir. Atatürkü sevdirmek için köy meydanına Onun heykelini dikmek yerine, bu insanlara içecek su vermek, karınlarını doyurmak, çocuklarını okutmak, giyindirmek ve barındırmak daha kestirme bir yoldur. Bir fanatizm havası içinde iktisadi yoksulluğun zihni cephesini teşkil eden bir fanatizm içinde bırakılmış insanlara şu veya bu şekilde aşılınmış olan Atatürk sevgisi aslında fanatik bir sevgidir ve Atatürk inkılaplarına aykırıdır. Zaten Atatürk de inkılapları hiçbir zaman fanatizmin ilkeleri ile topluma mal etmek istememiştir. Nitekim 1930'larda dünyayı saran iktisadi buhrana rağmen inkılapların asıl yönünün iktisadi olduğunu gösteren bir faaliyeti bizzat idare etmiştir. Başka bir deyimle Dünya yatırım ve iktisadi hamlelerde çaresizlik içinde kıvrılırken Atatürk Türk tarihinde görülmemiş yatırım ve iktisadi faaliyetlere girişmiştir.

Bugün artık Atatürk inkılaplarını besleyebilmek, yürütebilmek için yeni araçlar ve yeni kaynaklar bulmak zorundayız. Türkiye'de ihtiyaçlar 1930 dan bu yana gerek nüfusun artışı ve gerek inkılapların tesirile artmış bulunmaktadır. Daha medeni bir hayat özlemi fanatizmin durdurucu tepkisine rağmen gün geçtikçe yayılmaktadır. 1960 ların Türkiye'sinde artık «bir lokma ekmek ve bir hırka ve arkasından da cennet» sloganı fanatizmi tedris edenlerin dahi ağzından çıkmamaktadır. Nitekim genel plânlama fikrini millete benimsettirmeme gayretleri da-

ha Doğu'daki komşularımızda olduğu gibi manevi yollarla değil, iktisadi ilkelere bağlı kılınmak zorunda kalmıştır.

Türkiye'de bugün her doğan çocuk 4000 lira borçlu olarak doğmaktadır, diyoruz. Fakat bunun karşılığında baba ve dedelerine nazaran çok daha mutlu kişiler olabileceklerini unutuyoruz. Sosyal sermayesi az çok teşekkür etmiş, iş imkânları gelişmiş, eğitim alternatifleri çoğalmış, hatta fakir kalmak kadar zengin olmak, hiç olmazsa kendini meydana getiren ana ve babadan daha iyi yaşamak imkânının bulunduğu bir memlekette çocukları olduklarını neden itiraf etmiyoruz? Keşke daha fazla borçlu olsalardı da bütün bu imkânlar da bugünkünden yüksek olsaydı. O zaman belki daha fazla çalışmak ve kazanmak ve daha iyi yaşamak imkânları da artmış olacaktı. Bizim nesiller belki daha az borçlu olarak doğdu ama, imkânlar da o kadar kıt idi. İçimizde okula gitmek için günde en azından 10 kilometre yaya yol tepen ve bunu da bir mutluluk bilen azınlıktadır. Geri kalan büyük çoğunluk okulun ne olduğunu bile bilmiyordu. En küçük ihtiyacımız tatmin olduğumuz zaman bayram ediyorduk. Bugün ise bütün bu bayram hediyelerinin hepsi birer hak oldu.

Fakat yine de sevinemiyoruz. Zira biliyoruz ki, Türkiye'de bugün de ilk okula gidemeyen, gidememiş olan binlerce çocuk vardır. Bu borcu bunlar da yüklenmiştir. Yarın onlar da en kötü şartlar altında çalışarak bu borcun ödenmesine iştirak edecekler. İşte bu husus bütün sevincimizi alıp götürmektedir. Alınan borçları bütün bir topluma faydalı olacak şekilde henüz harcamasını öğrenmedik. Bu borçlanmadan fazlasıyla yararlanmış olanlar için bu borç hiçbirşey değildir. Fakat bu borca rağmen 600 senedenberi elimizi değdiremediğimiz insanların ülkesinde yaşıyoruz. Bu itibarla asıl mesele borçlu doğmak değil, borcu ödeyecek güce sahip olmamaktır. Bu iki şeyi birbirinden ayırmak gerekir. Dış ülkelere milyarlarca borç, ne kadar fazla sayıda vatan-daşı bu borcu ödeyecek iktisadi kudrete kavuşturacak olursak o kadar ehemmiyetini kaybedecektir. Bunun için de tek çıkar yol bu alınan paraları bugünkünden çok daha fazla sayıda insanı daha iyi şartlarda çalışacak ve müstahsil olacak duruma sokmak için harcamaktır. Yoksa dış borçların içerdeki gelir dağıtımını daha da gayrı adil kılarak sadece bir azınlığın istifadesine sunmak, bu memleketi iktisadi sömürge olmağa hazırlamaktan öteye gitmeyecektir. Bu itibarla dış borçlar konusundaki endişemiz Osmanlı İmparatorluğundan miras kalan bir zihniyetin hâlâ devam edişinden gelmektedir. Yoksa milletçe borçlanma daha ne bir ayıp, ne de zannedildiği kadar altından kalkınması zor bir yükür. Borçla kalkınmış devletler vardır.

Ceteris Paribus

Şemseddin GÜLER

Geçmişte yapılan hatalar yüzünden geri kalmış ve bugün kalkınma hamleleri yapan memleketlerde Ekonomi, gittikçe artan bir önem kazanmıştır. Bu kabil memleketlerde (İktisadi Kalkınma) temayülleri en ziyade (Sanayileşme) ve (Rasyonalizasyon) gayelerine yönetilen, gayret ve faaliyetlerle ortaya çıkmaktadır. Bu sahadaki çalışmaların başarıya ulaşması herşeyden önce, ekonomi hayatına karışmış olan ferdin, İktisadi Müesseseler (Institutions Economiques) ve Ekonomi kanunlarının vazife ve mahiyetleri hakkında derin ve etraflı bilgileri olmalarına bağlı olduğu gibi, yine bunların yabancı ekonomileri de çok yakından tanımaları ve bu kanunlara tesir edecek olayları gözönünde bulundurmaları icap eder. Zira artık otarşi devri çoktan geçmiş ve bütün milli ekonomiler; enternasyonal hizmet, mal ve kapital mübadeleleriyle birbirine bağlı hale gelmişler ve muhtelif ekonomi sistemleri bu müesseseyi tesirleri altında bulundurmuşlardır.

Kalkınma hamlelerinde başarı kazanmak için, yukarıda saydıklarımıza ilâveten Ekonomik - Sosyal mahiyette olanlardan başka Hukukî ve Ahlâkî mahiyette olan kültürel şartları da eklemek lâzımdır.

Bir memleketin kalkınma plânı ve programlarında veya herhangi bir ekonomik tetbirinde, bütün bu tesir edici amiller nazara alınmış olsa da, yine de başarı umulduğu kadar kolay olmayacaktır. Çünkü; ekonomi kültürünü Ord. Prof. Dr. F. Neumark'dan almış olan meslektaşlarımız O'nun (CETERIS PARIBUS) deyimini çok iyi hatırlarlar. Değerli ilim adamı iktisadın da, tabii ilimlerde olduğu gibi; muayyen şartlar altında, belirli baz olayları düzenli bir şekilde ceryan ettiren ve zarurî telâkki edilen tekerrürlerini tesbit eden birtakım kanunları olduğunu anlatır ve fakat bu kanunların tabii kanunlardan farkı üzerinde büyük bir titizlikle dururdu. Bilhassa ekonomi kanunlarının Tecrübi Düzen

(Régularité emrique) veya Temayül (Tandance) özelliklerini önemle belirtirdi. Bununla beraber ekonomi kanunlarının bu özellikleri onların değersizliklerini ifade etmediğini, bilâkis muayyen bir amilin kendine mahsus tesirlerinin açıkça anlaşılmasına ve çeşitli amiller arasında fonksiyon münasebetlerinin de daha iyi kavranabilmesine yardım ettiğini söylerdi. Zira zamanımızda olduğu gibi iktisadi hayatın bilhassa politik ve sosyal tesirleri altında kaldığı içindir ki ekonomi ilminin kanunlarının icabına uyuş zarureti yoktur. İşte bu yüzdendir ki Prof. F. Neumark ekonominin kendine has kanunlarından bahsedip tariflerini verirken arkasına (belirli şartların var olduğu sürece) karşılığına gelen (Ceteris Paribüs) tabirini eklerdi. Yani ekonomi kanunları ancak mevcut belirli şartların mevcut olduğu süre içinde fonksiyonlarını gösterebileceğine işaret eder ve iktisad dışı olayların gözden kaçırılmamasına bilhassa dikkati çekerdi.

Bununla beraber yukarıdaki hatırlatmalarımızın, ekonomi kanunlarının kifayetsizliği veya yetersizliği manasına gelmediğini ayrıca söylemeğe dahi lüzum bulunmadığı kanaatindeyim. Çünkü meselâ fizik kanunlarında da, bir kanunun hükmünü ifa edebilmesi belirli şartların bulunmasına bağlı olduğu aşikârdır. En basitinden 1 sm. küp suyun 1 gr. gelebilmesi; o suyun saf ve ısısının +4 derece olması ve deneyin deniz seviyesinde yapılması şartları gibi.

Bu açıklamalardan sonra; üzülererek kayt edebiliriz ki, plânlı ve karma ekonomi düzenine girdiğimiz devreden önce veya bu devre içinde almış olduğumuz ekonomik tedbirler, hangi alanda olursa olsun, beklenen sonucu vermemiş yani hiç bir devrede bu memleketin Ekonomi politikası özlenen düzene sokulamamıştır.

Meselâ Türkiyede devletçilik, vergi reformu, dış ticaret, ziraî politika, kredi ve daha birçok alanlarda alınan tetbirlerden hiç biri yüzümüzü güldürecek ve bu tetbirleri alanları öğündürecek bir sonuç vermemiştir. Çok kötümser bir iddia olmakla beraber hakikat bundan başkada değildir.

Kanaatimizce memleketimizde, bir plânlı ekonominin veya bir toprak reformunu veyahut da dış ticaretin sistemlerini tenkit etmek-tense, topyekûn başarısızlıklarımızın nedenleri üzerinde düşünmek ve kat'î bir sonuca vardıldıktan sonra her bir tetbirin esaslarını tesbit daha faydalı olacaktır.

Şurası muhakkak ki biz, üzerinde durduğumuz herhangi bir eko-

nomi politikasının muvaffak olması için yukarıda işaret ettiğimiz şartları lâyıkile tayin ve tesbit edemiyoruz. Yani alınması düşünülen bir tedbirde, esas aldığımız bir ekonomi kanunun dayandığı belirli şartların devam edip etmediğini kontrolümüz altında bulundurmadığımız gibi, bu tedbirlere tesir edecek ekonomik - sosyal, hukuki ve nihayet ahlâki... mahiyette olacak diğer tesirleri kale almıyoruz veyahutta almıyoruz.

Memleketimizin ekonomik hayatına taallük eden konularda, Bakanlıklar arası koordinasyonu sağlamak gayesile bir (İktisadi Kurul) ve (İktisadi Kurul Komitesi) teşkilinin kararlaştırıldığını memnunklukla duymuş bulunuyoruz. Komite iktisadi kurulun mesaisini kolaylaştıracak ve görüşülecek konuların olgunlaştırılmış şekilde kurula intikalini sağlayacaktır. Bakanlar, kurulda veya komitede ele alınmasını istedikleri konuları büroya bildirecek, büro da lüzumlu ve faydalı gördüğü konuları kurul ve komitenin ele almasını teklif edecektir. Kurulda görüşülecek meseleler önce komitede incelenecektir...

Memleketimizin ekonomik dertleri bakımından, böyle bir organizasyon kurulması büyük bir ümittir. Ancak evvelâ bu teşkilâtın bünyesi, kabullendiğimiz karma ekonominin ruhuna aykırı olmaması icap eder. Yani bu teşkilâtın içine özel sektör temsilcilerinin de katılması şarttır. Diğer taraftan yine bu teşkilâttan önce münferit tedbirlerin değil, memleketimizin bünyesine uygun ekonomi politikasının esaslarını tesbit ve bugüne kadar ki başarısızlıklarımızın amillerini tayin etmesini beklemeliyiz. Mesainin başlangıcı, bu memlekette bir ekonomi politikasının başarı sağlaması için ekonomik ve sosyal bünyenin dayandığı verileri ve millî hususiyetleri araştırmak olmalıdır. Aksi takdirde bu organizasyon, resmî sektörün realiteye uymayacak tedbirlerini bir tasvip mekanizması olacaksa, dertlerimizi azaltmak şöyle dursun, arttırmaktan başka bir işe yaramıyacaktır. Otuz milyonu aşan bu topluluğun, geleceğe daha büyük bir inançla bağlanması ve kendisini daha mes'ut ve bahtiyar hissetmesi için beslenen ümitler ve bu yolda harcanmağa hazır emekler az değildir. Bunlardan faydalanmasını bilmeliyiz.

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Enerji Üretiminin Düşündürdükleri

Dr. Erol MANİSALIOĞLU

Ekonomiler içinde öyle üretim kesimleri vardır ki bunlar diğer kesimlere şiddetle etki ederler ve az çok bağımsız değişgen durumundadırlar. Diğer sektörler bu öncü sektörlerle ayak uydururlar. İster gelişmiş bir ekonomi, isterse az gelişmiş bir ekonomi göz önünde tutulmuş olsun bu stratejik sektörler iktisadi büyüme ve bünye değişmelerinde hakim durumdadırlar.

Petrol, kömür, elektrik ve doğal gazları (hatta atom enerjisini) içine alan ENERJİ kesimi bu stratejik sektörlerden biridir. Ülkede endüstrileşme arttıkça, uygarlık geliştikçe enerji kesiminin ekonomi içindeki önemi de artar. Bunun sebebi gelişmiş ekonomilerde enerji kesiminin, ekonominin ağır ve hafif endüstri kesimleri içine, çeşitli kamu hizmetlerine ve tüketim harcamaları içine girmiş olmasındandır.

Gelişmiş ekonomilerde adam başına enerji tüketiminin az gelişmiş ekonomilere oranla daha yüksek olması enerji kesiminin az gelişmiş ekonomilerdeki rolünün düşük olduğunu göstermez. Tersine az gelişmiş ekonomilerde endüstrinin geliştirilmesi enerji kesiminin geliştirilmesine bağlıdır. Bu ekonomilerde enerji kesimi bir alt yapı kesimi olarak gelişmeye önderlik etmektedir.

Dünya üzerinde, adam başına enerji tüketimini (veya üretimini) milli gelir ve büyüme hızları ile karşılaştırdığımız zaman aralarındaki büyük paralelliği görürüz. Gerçekten enerji tüketiminde en ileride bulunan ülkeler ya adam başına milli gelir seviyesi en yüksek olan, yada büyüme hızları en yüksek bulunan ülkelerdir. Bu durum yukarıda söylediğimiz sözü doğrulamaktadır. Adam başına milli geliri en yüksek olan ekonomilerin aynı zamanda adam başına enerji tüketiminde de en ileride olmaları enerji kullanımının endüstri kesimi ile günlük hayatın her safhasına girmiş olmasından ileri gelmektedir. Adam başına milli geliri en yüksek olmamakla birlikte büyüme hızları en yüksek bulunan ülkelerin adam başına enerji tüketiminde önde olmaları ise enerji tüketiminin bu ülkelerde günlük hayata girmesinden değil ağır ve hafif endüstrinin gelişmesine yardımcı olmasından ileri gelmektedir.

Şimdi adam başına enerji tüketimi ile adam başına milli gelir ve büyüme hızları arasındaki ilişkiyi görelim.

Dünya üzerinde 1962 yılında adam başına enerji tüketimi şu sırayı takip etmektedir (1): Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Norveç,

Çekoslovakya, D. Almanya, İngiltere, İsveç, Belçika, Rusya, Fransa, Macaristan.

Bu 10 ülkeden 6 sı adam başına millî gelirden dünya üzerinde en önde bulunan ülkelerdir. Bu ülkeler şu sırayı takip etmektedir:

- 1 — Amerika Birleşik Devletleri
- 2 — İsveç
- 3 — İngiltere
- 4 — Fransa
- 5 — Belçika
- 6 — Kanada

Bu 6 ülke dışında kalan ülkelerin büyüme hızları dünya üzerinde en ön sıralarda bulunmaktadırlar (2):

- Rusya % 10.5
 Macaristan % 8
 Çekoslovakya % 7.7

Bütün bu rakamlar enerji üretimi, millî gelir ve büyüme hızı arasındaki paralelliği açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Enerji kesiminin stratejisi, Batı ekonomilerinde enerji (özellikle petrol) üretim ve dağıtım ile uğraşan firmaların büyüklüğü ile de anlaşılabilir. Gerçekten bu tröstler gerek Avrupa'da, gerekse Amerika'da ekonominin kontrolünü geniş ölçüde ellerinde tutmaktadırlar. Bunların faaliyetleri sadece kendi ekonomileri içinde kalmamakta, diğer gelişmiş ve az gelişmiş ekonomilere de yayılmaktadır. Petrol tröstlerinin ekonomik güçlerini anlayabilmek için bunların, yıllık satış tutarları ve net kârları bakımından Avrupa ve Amerika'da hangi sırada bulduklarını görmek yeterlidir.

A.B.D. de 1963 yılında net kârı ve satış hasılatı bakımından en önde gelen 9 firmadan 4'ü petrol üretim ve dağıtım ile uğraşmaktadır (Standard Oil, General Motors'dan sonra ikinci, Socony Mobil Oil 5 inci, Texaco 8 inci, Gulf Oil 9 uncu)

Avrupa kıtasında da durum bundan farklı değildir. Bu kıtanın en büyük 4 firmasından 2 si petrol kolundadır. (Royal Dutch/Shell 1 inci, British Petroleum 4 üncü)

Buraya kadar, enerji kesiminin ekonomi içindeki ve dünya üzerindeki stratejisini göstermeğe çalıştık. Bugün Türkiye'de günlük tartışmalara konu olan petrol meselesinin, yukarıda belirtmeğe çalıştığımız koşullar göz önünde tutularak değerlendirilmesi gerekir.

(1) Life International, 21 Eylül 1964.

(2) Some Factors In Economic Growth In Europe During 150 s, U.N. Geneva, 1964. Rusya, Macaristan ve Çekoslovakya'nın yukarıda gösterdiğimiz büyüme hızları 1949-1959 arasındaki yılların ortalamasını teşkil etmektedir.

Tarımın Ekonomimizdeki yeri ve önemi

Nazif KUYUCUKLU

Tarım Sektörü, her şeyden önce mevcut ve sür'atle artmakta olan nüfusun beslenmesi bakımından büyük bir önem arz etmektedir. İktisadi kalkınmalarının hangi safhasında bulunurlarsa bulunsunlar, müsait imkânlarla sahip memleketler için, tarımsal üretim güvenilir bir dayanak olmaktadır. Saniyen, tarım sektörü, bir iktisadi faaliyet sahası ve geçim kaynağıdır. Özellikle, bütün az gelişmiş memleketlerde olduğu gibi, memleketimiz için de bu teşhis yerindedir. Zira:

1. Son senelerdeki köyden-şehire doğru süratli akına rağmen hâlâ nüfusumuzun % 68 i köylerde toplanmış bulunmaktadır. Nüfus 1960 da 1955 e nisbetle köylerde % 110, şehirlerde % 128, ellibin ve daha büyük şehirlerde ise % 43 artmıştır. Ancak, doğumlar köylerde daha yüksek olduğu için, nüfus buralarda hızla artmaktadır.

Ayrıca 1960'ta, 1955'e nisbetle % 4 bir azalış kaydetmekle beraber, halen faal nüfusun % 73'ü de köylerde toplanmıştır. Köy nüfusunda her ne kadar başka meslekler de mevcut ise de bunlar cüz'i olduğundan % 73 faal nüfusun, faaliyet ve geçim kaynağını tarım olarak kabul etmekte önemli bir sakınca yoktur.

2. Dış Ticaret yönünden de tarım sektörü, ekonomimizde çok mühim bir yer tutmaktadır. Son senelerde pamuklu gibi bazı sınai maddelerimizin ihracatı, gelişme eğilimi göstermekte ise de, kısa vadede ihracat strüktürümüzün önemli değişmeler olamayacağından, tarım sektörü, genel ihracatımızdaki hakimiyetini daha uzun müddet devam ettirecektir.

Aşağıdaki tablo 1956-62 arası olmak üzere, ihracatımızda tarımsal gelirleri ve nisbetleri göstermektedir.

Seneler	İhracat Kıymeti (1000) T.L.	Tarım İhraç Malları Kıymeti (1000 T.L.)	% Nisbeti
1956	853,000	677,333	79,3
1957	996,608	813,472	81,5
1958	692,358	570,365	82,4
1959	990,636	881,022	89,0
1960	1.721,168	1.413,366	82,0
1961	3.120.659	2.594.731	83,1
1962	3.430,777	2.926,245	85,3

Kaynak: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enst. sü İst. yıllığı S. 81 den hesaplanmıştır. 1960 - 1962.

Tablodan, döviz gelirimizin 4/5 inden fazlası, geniş anlamda tarım ürünlerine bağlı olduğu anlaşılmakta (Hayvan ve hayvan mahsülleri, sınai ham madde ve bitkiler ve orman mahsulleri gelirleri, tarım gelirleri içinde mütalâa edilmiştir) ve bugünkü durumla başka bir dış gelir kaynağı düşünmek adetâ muhal görülmektedir.

3. Millî Gelir bakımından da Tarım sektörü, ekonomimizde mühim bir yer işgal ediyor. Aynı seneler ve müddetler içinde ve cari fiatlarla olmak üzere, aşağıdaki tablo bu miktar ve nisbetleri göstermektedir:

Seneler	Millî Gelir (100.000 T.L.)	Tarım Sektörü Gelir (100.000 T.L.)	% Nisbeti
1956	21.196,9	9.096,3	43,0
1957	26.623,2	12.004,9	45,0
1958	33.873,1	16.144,1	47,4
1959	41.777,8	18.495,0	44,1
1960	44.358,7	19.238,1	43,3
1961	46.537,4	19.048,0	40,8
1962	52.603,2	22.045,3	41,8

Kaynak: T.C. Başbakanlık, Devlet İstatistik Enstitüsü İst. yıllığı S. 430 dan hesaplanmıştır. 1960 - 1962.

Tabloda, Millî Gelir içinde tarım gelirleri nisbetlerinde hafif de olsa bir düşme görülmektedir. Bunun sebeplerini, Sanayi ve diğer sektörlerin gelişme ve genişlemesine ve tarım sektörünün geniş çapta tabiat şartlarına bağlı olmasına atfedebiliriz. Zira yeni ve istikrarlı faaliyet sektörlerinin doğup gelişmesiyle tarım gelirleri nisbetinin düşme eğilimi göstermesi tabiidir. Tabiat şartlarının müsait olup olmaması ise tarım gelirlerinde büyük değişmeler meydana getirmektedir.

Yukarıda rakam ve nisbetlerden, tarım sektörünün Millî Gelirimizdeki üstün yeri açık olarak görülmektedir. Kısa devrede bu nisbetlerde büyük değişmeler meydana gelebileceği düşünülebileceğinden, tarım gelirlerinin hava şartlarına göre, şu veya bu yönde millî gelir üzerindeki müessiriyeti ve istikrarı bozucu durumu devam edecektir.

4. Bazı sanayi branşlarının ve iç ticaretin doğup gelişmesi bakımından da tarım sektörü, önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, tarımsal üretimimizin gelişmesiyledir ki, bazı imalât sanayii kolları doğup gelişebilmiştir. Gıda maddeleri, mensucat ve şeker sanayileri gibi sanayi kolları buna açık birer örnektir.

1950 Sanayi ve İşyerleri sayımına göre, yalnız gıda maddeleri Sanayii, büyük imalât Sanayii İşyerlerinin % 11,7 sini, imalât kıymetinin de % 32,3 ünü teşkil etmiştir. Devlet İstatistik Enstitüsünce, bütün sanayii kapsamamakla beraber % 75 kadarı hakkında bilgi verebilen, yıllık Büyük Sanayii Anketine göre; Gıda maddeleri Sanayii 1962 de, yekûn işyerlerinin % 19,2 sini, imalât kıymetinin de % 23'ünü meydana getirmiştir. Gıda maddeleri, Mensucat, Giyim, İçki ve Tütün Sanayileri bir arada mütalâa edildikleri takdirde ise, aynı yılda Büyük İmalât Sanayiinde (10 veya daha fazla beygir gücü kullanan veya 10 veya daha fazla işçi çalıştıran Sanayi iş yerleri Büyük Sanayi olarak mütalâa edilmektedir.) İmalât kıymetinin % 58 ini meydana getirdikleri görülmektedir.

Gerçi, Mensucat Sanayiinde merinos gibi bazı ham maddelerin ithali sebebiyle bu nisbetin çok daha az olmakla beraber düşeceği düşünülebilirse de; merinosçuluğun gelişmekte oluşu dolayısıyla bu düşüncenin tedricen zayıflaması yanında, Şeker Sanayii gibi branşların imalât kıymetlerini ilâve ettiğimizde yukarıdaki nisbetin daha da yükseleceğini söylemek mümkündür.

Ham maddeleri itibariyle tarım sektörüne dayanan bu sanayi kolları, meydana getirdikleri mamuller dolayısıyla da pazar ve iç ticaretin

gelişmesini sağlamaktadırlar. Böylece, sektörler arasında karşılıklı bir dayanışma ve dengeye doğru gidilmektedir. Ayrıca, ham ve mamul maddede akımları sebebiyle, Ulaştırma sektörünün gelişmesinde tarım mallarının büyük rolü olmaktadır.

Yukarıda açıklamalardan zihnimizde bazı meseleler belirmektedir:

1. Tarımda % 73 faal nüfus, % 42 kadar Millî Gelir yaratmaktadır. Geriye kalan diğer sektörlerdeki % 27 faal nüfus ise, millî gelirin % 58'ini meydana getirmektedir. Burada, tarım sektöründe üretimin ve netice olarak da fert başına gelirin çok düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Köyden şehire veya çalışmak üzere dış memleketlere doğru akın bu gerçeğin açık bir belirtisidir.

2. Tarım Sektöründe, üretim ve gelir düşüklüğüne rağmen, dış gelirlerimizin % 80'den fazlasının tarımsal oluşu, ihracatımızın da düşük ve kifayetsiz olduğunu ortaya koymaktadır.

3. İhracatımızın tarım mallarına inhisar etmesini önleyip bunlara mamül maddeleri de katabilmek için sanayiinin de gelişmesi gerekmektedir.

Bütün bunların gerçekleşmesi için ise, aşırı olarak tarımda toplanmış ve sür'atle artan nüfusu diğer üretim alanlarına aktarma çareleri yanında, tarımda reform ve rasyonalizasyona başvurmak suretiyle üretimi arttırmak icab etmektedir.

ŞARK SİGORTA

Türk Anonim Şirketi

Kuruluş : 1934

Şark Han — GALATA

Elektronik Hesap Makinaları

İcat edilen şeylerin hepsinin insana temin ettiği en büyük iyilik onu son derece ağır olan bedeni çalışmadan kurtarması olmuştur.

Albert Einstein

İsmet TÜMER

Artık sıkıcı ve monoton sayılan birçok işler makineler sayesinde sür'at ve emniyet ile görülmekte, devamlı çalışmak zorunluluğu ile karşı karşıya olan insan işin programlanması ve kontrolü safhalarıyla uğraşmak imkânını elde etmiş bulunmaktadır.

Tekniğin baş döndürücü inkişafının neticesi olan bu durumun önemi, az da olsa, memleketimizde de hissedilmeye başlanmıştır.

Bilhassa Devlet Sektöründe, Sigorta Şirketlerinde ve Eğitim Müesseselerinde yapılmaya çalışılan işlerin sür'atle neticelendirilmesinde makinelerin temin ettiği faydaların küçümsenmeyecek ölçüde olduğunu memnuniyetle görmekteyiz. Uzun yıllardan beri bu sahadaki yeniliklerin teknik ve ekonomik cepheleriyle memleketimize yerleştirilmesinde I.B.M. Teşkilâtının büyük rolü olmuştur. Bu cümleden olarak Eylül 1964 ayı içerisinde I.B.M. Türk Ltd. Şirketi Salonlarında 6400 tip muhasebe makineleri gösterisi tertiplenmiş, her türlü firmanın orta ve küçük çaptaki muhasebe işlerinin tamamını içine alabilen ve makinenin anlayabileceği bir lisanda kayıt edebilen manyetik bant sistemi ile ilgili aplikasyonlar gösterilmiştir.

Amerikada petrol, çelik, otomobil, kimya, telefon sanayiinde imâl ameliyelerinin bütün devrelerine ait bilumum hesaplar makinelerde yapılmaktadır.

Meselâ: Texas'da Tyler Mc. Murrey tasfiye kumpanyasında yakıt ve petrol maddelerinin istihsali kontrol tabloları önünde oturan üç kişi tarafından ayarlanmaktadır. Bu otomatik kontrollerle tasfiyehanenin istihsalini 3 misli arttırmak mümkün olmuştur. I.B.M. Şirketinin bir kimya kumpanyası için inşa ettirdiği devasa elektronik hesap makinesi olarak insanın 1800 saatte hazırlayacağı raporu 12 saatte, yine; Remington Rand tarafından bir toptancı firma için hazırlanmış olan küçük boyda bir çift elektronik beyin bir deponun 240 saatte hazırlayacağı envanterini otuz dakikada tamamlamaktadır. (1)

Makinelerin bu işlemleri yapabilmesine nezaret edecek personel lüzumlu eğitim ve öğrenim safhalarından geçirilerek gerekli bilgiyle teçhiz edilmekle beraber esasen makinelerde doldurma, hesaplama, bilgi istihsali gibi ard arda gelen muhtelif işlemler otomatik olarak yapılmakta ve bu iş için elektronik devreler kullanılmakla insan gücü asgariye indirilmiştir.

İstihsal edilecek bilgi grubunu makinenin okuyabileceği bir hale getirmede operatörün her bir sayısal basamağa alfabe harflerine ve özel karektere tekabül eden tuşlara basarak kart veya manyetik bant elde etmesi gerekmektedir.

Elde edilen bu kart veya bantlardan otomatik kontroller yardımcıla istenilen problemlerin çözülmesinden başka doneleri muhafaza ve arzu edilen anda aynen veya kısmen iade hassasına da sahip bulunmaktadır. Donelerin saklanması:

a — Halka şeklinde etrafı sarılı bir telden geçen elektrik akımı ile polarize edilmiş (magnetic core)

b — Fonograf plâğına benzeyen (magnetic disk)

c — Dönen bir silindirin manyetize edilmiş yüzüne bilginin kaydedildiği (magnetic drum)

d — Manyetik bir madde ile kaplanmış herhangi bir malzemede mamül bant olan (magnetic tape) kullanılmaktadır.

Yukarıda otomatik kontrolden bahsetmiştik, bundan maksat makine işlemlerinin doğruluğunun Kompüter içerisinde önceden tesbit edilmiş şartlara kısmen veya tamamen uyması keyfiyetidir.

Beşerin zihnini meşgul eden ve halli hayli uzun sürelerle ihtiyaç gösteren birçok problemler, artık, en kısa ve sıhhatli bir şekilde çözüm yolu bulmaktadır. Bunun için de programımızı en iyi ve ileriye matuf düşüncelerle mücehhez bir şekilde hazırlamak gerekmektedir. Bu takdirde elektronik beyin görevini tam olarak ifa edecektir.

Not: (1) Yüksek Ticaretliler Dergisi 1959 Aralık sayısı.

“ Dış Ticaretin Devletleştirilmesi ,, Teması Üzerinde Varyasyonlar (*)

Prof. Dr. Besim ÜSTÜNEL
S.B.F. Dış Ticaret Profesörü

I. Konunun Önemi :

Bugünkü konuşmamda «dış ticaretin devletleştirilmesi» üzerinde memleketimizde son zamanlarda ileri sürülmüş bulunan fikirlerin kısa bir eleştirmesini yapmak ve dış ticaretimizin daha önemli gördüğüm bazı temel problemlerine değinerek, bunların bir kısmının çözüm yolları üzerinde durmak istiyorum.

Konuşmamın hemen başında işaret edeyim ki, sizlere burada söyleyeceklerim, konuyla ilgili hiç kimseyi tam manasile memnun etmeyecektir. Bu konuda farklı tezleri savunmuş veya çeşitli fikirler söylemiş olanların belki de hepsi bana kızacak, kırılacak, ya da gücenecektir. Fakat, her şeye rağmen ben, iktisadî meselelerin tartışılmasının hukukçuların, özellikle anayasacıların inhisarına bırakılmaması gerektiğine -ve ya sadece doktrin ve sistemlerin dar mantık çerçevesi içine sokulmaya çalışılmasının doğru olmayacağına- inandığım için bu önemli konuya ilmin soğukkanlı ve tarafsız ışığını tutmaya çalışacağım.

Konuşmalarımın başında, bir başka önemli noktayı daha açıkça belirtmek isterim. Ben burada sizlere, Türkiyede bugün uygulanmakta olan dış ticaret rejiminin savunmasını yapacak değilim. Çünkü, benim bildiklerim ve bu bilgilere dayanarak yaptığım «değerlendirmeler» e mevcut sistemin, ne de onun bugünkü tatbikatının kayıtsız şartsız savunulmasının mümkün olamayacağını açıkça göstermektedir. On yıl evvelki iktisadî şartlara göre hazırlanmış ve çeşitli baskı guruplarının tesirile hergün bir tarafı tadil edilmiş bulunan bugünkü dış-ticaret re-

(*) İ.Ü. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Ankara Şubesinin tertiplelediği Seri Konferanslarından ikincisi olarak hazırlanmıştır.

Jimimiz günümüzün ekonomik şartlarına ve plânlı kalkınmanın zorunlarına tam olarak cevap vermekten, çok uzak bulunmaktadır.

Kanaatimce, Türkiyenin dış ekonomik ilişkilerini düzenliyen kuralların ve kurumların tümünün-tatbikattaki aksamaları da gözönünde tutularak, Plân ilkeleri ve hedefleri açısından- yeniden gözden geçirilmesi ve ciddi bir tahlile tabi tutulması şarttır. Bu tetkik sonunda görülecektir ki, belki de bugünkü tatbikatı devam ettirmekten ise daha geniş çapta, fakat daha düzenli bir «serbestiye» gitmek ve piyasa mekanizmasının daha iyi işlemlerini sağlamak veya tam aksine daha geniş çapta ve daha sistemli bir «devlet ticaretine» gitmek, milli ekonominin menfaatleri açısından daha akıllıca bir politika olabilecektir.

II. Devletleştirme, Sermaye Kaçırma ve Rejim :

Dış ticaretin devletleştirilmesi üzerinde şahsî görüşlerimi açıklamadan evvel, bu konuda ileri sürülmüş bulunan fikirlerin kısa bir eleştirmesini yapmak ve «devletleştirme» tezi ile «Sermaye kaçırma» ve «rejim» meselelerinin nasıl lüzumsuz yere birbirlerine bağlanmak istendiğini göstermek isterim.

Hatırlıyacağınız gibi, mesele ilk defa «işçi teşekküllerinin» sözcüsü tarafından ortaya atıldı ve tezin esası «yurt dışına önemli miktarda sermaye kaçırılıyor» gerekçesine bağlandı.

Bu iddialar, derhal, Türkiyede «sermaye ve teşebbüs» unsurunun temsilcisi diye bilinenler tarafından ve «anayasaya ve rejime aykırıdır» gerekçesiyle reddedildi. Derken, orkestraya politikacıların ve hukukcuların farklı temalardaki sesleri katıldı; ve bir süre için mesele sadece «anayasa ve rejim» açısından tartışılıp durdu ve konu üzerinde hemen hemen hiçbir iktisadî tartışma olmadı.

Bir süre sonra **Hükümet üyelerinden bazıları**, biraz gecikme ile de olsa, «dış ticaretin tamamen devletleştirilmesi tezini benimsemediklerini»; bunun, «**karma ekonomi düzenini muhafaza etmek**» ve «**memleketi Ortak Pazar Üyeliğine hazırlamak**» gibi temel politikalarına aykırı düşeceğini belirttiler.

Son zamanlarda, hergün yeni bir çevrenin farklı bir görüşle ortaya çıkması ve zıt görüşlerin birbirlerine cevap vermeleri, konu üzerindeki tartışmaların bir hayli zenginleşmesini sağlamıştır. Fakat, bu tartışmalara bilimsel açıdan bakınca ve kritik bir eleştirmeye tabi tutunca, çoğunun maalesef seviyeli ve tatmin edici olmadığı kolayca görülecektir. Bunun başlıca sebeplerini: (i) Problemin, daha başlangıçta iyi vaz-edilmemiş olmasına; ve

(ii) Her gurubun kendi menfaatlerinin nerede olduğunu tam olarak bilmemesine veya ifade edememesine bağlamak mümkündür.

Tartışmaya katılanlardan-işçi temsilcisi dışında- hemen hemen kimse- nin meseleyi «ekonomik açıdan» ele almayı bunun açık delilidir. Tartışmaya katılanlardan hiç kimsenin«sermaye kaçırma» olayını reddetmesi de konun en enteresan yönlerinden birini teşkil etmektedir.

III. Çarpışan Tezler, Perişan Fikirler:

Şimdi, kısaca bu tartışmalarda ileri sürülen tezleri ve ana fikirleri görelim.

(1) Türkiye'deki bütün «emek unsurunun temsilcisi» diye bilinenlerin, dış ticarete mevcut kısıntıların dahi kaldırılmasını, daha serbest ve daha bol ticaret yapılmasını talep etmeleri- bu yoldan iş gücünün reel ücretinin arttırılabileceği, sermayenin payının azalacağı gerekçesile beklenirken bu tahditlerin daha da arttırılmasını ve genel bir devlet - leştirilmeye gidilmesini talep etmeleri, ilk nazarda izahı güç bir durum yaratır. Bu durumda, işçi temsilcilerinin Türkiye'deki bütün işçileri değil de sadece «Sanayi işçileri gurubunun» çıkarlarını savunmuş olmaları bir izah tarzı olabilir, ise de meselenin asıl çözümünü, sonradan bu gurup sözcüleri tarafından yapılan açıklamalardan çıkarmak mümkündür. Çünkü, bu tezin savunucuları, bilâhare «ticaretin durdurulmasını veya daraltılmasını- yani mekteplerin kapatılmasını- değil, sadece devletleştirilmesini istiyoruz» demişler ve buna ilâveten «dış ticaret özel sektörün elinde kaldıkça yurt dışına büyük çapta sermaye kaçırılmakta ve bu durum, haksız servetler edinilmesi bir tarafa, Türk ekonomisinin kıt faktörü olan sermaye arzının azalması dolayısıyla iktisadî kalkınmamızı engellemekte ve yüzbinlerce işçiye iş sahası yaratma imkânlarından bizi mahrum bırakmaktadır.» demek suretile, bütün tartışmaların en kuvvetli iktisadî argümanını ortaya atmışlardır.

İşin garip tarafı şudur ki, bütün tartışmalar boyunca hiç kimse çı- kıp da bu iddiaları, «karşı iktisadî argümanlarla» çürütmeye çalışmamıştır. Meselâ: «Türkiyeden sermaye kaçıyor da işgücü hem de yetişmiş, vasıflı işgücü kaçmıyor mu? Yetişkin ve vasıflı işçilerin herbiri üzerine binlerce liralık yatırım yapılmış olduğuna göre; bunların yurt dışında çalışmak üzere önemli miktaslarda dışarıya akın etmeleri, kal- kınma gayretlerimizin aksatılması açısından, en azından sermayenin kaçırılması kadar önemli sayılmaz mı?» denmemiştir. Halbuki, canlı sermaye sayılabilecek yetişkin insanlar, en verimli çağlarında ve ayda ortalama 5.000 kişi olmak üzere dışarıya gitmektedir. Halen yurt dı-

şındaki işçilerimizin sayısı 100 bini aşmıştır ve önümüzdeki yıllarda da bu rakam artacaktır. Hattâ, bu 100 bin işçinin içinde 15 bin kadarı tam manasile «kaçak» gidenlerdir; yani resmen işçi değilmiş gibi gidip dışarda çalışanlardır.

Yine aynı şekilde, hiç kimse bu tezi savunanlara karşı çıkıp da «Döviz kaçakçılığı yapanlar ve dolayısıyla sermaye kaçırmak isteyenlere alet olanlar sadece ithalâtçı ve ihracatçılar mıdır? Aynı kanunlara tabi olması gereken Türk işçileri yurt dışında elde ettikleri gelirlerini tamamen resmî makamlara resmî kur üzerinden mi satmaktadırlar? Yoksa D. Marklarını serbest piyasada mı bozdurmaktadırlar?» deme - miştir.

Aslında, yurt dışındaki işçiler gelirlerinin pek cüzi bir kısmını bugüne kadar resmî kanallardan transfer etmişlerdir. Halbuki, yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının en azından 1963 yılında 25 milyon dolar, 1964 yılında 40 milyon dolar olacağı hesaplanmaktadır.

Bunlara, Türkiyeye gelen «yabancı turistlerin» karaborsada bozdurdukları tahmin edilen dolarlar-ki kaba bir tahminle 1963 için 10, 1964 için 15 milyon dolar- da ilâve edilirse «karaborsayı besleyen» döviz kaynaklarından 40 ilâ 50 milyon dolarlık önemli bir kısmın nereden geldiği daha iyi anlaşılacaktır.

Bu durumda, hiç şüphesiz şu sual sorulabilir: «Sermaye kaçırılmasını önlemek gerekçesile ithalât ve ihracatın devletleştirilmesini talep edenler, acaba işçi hareketlerinin ve Turizmin tamamen devletleştirilmesini de isterler ve mümkün görürler mi? Buna imkân olmadığı takdirde sadece ticaretin devletleştirilmesi sermaye kaçakçılığını önler mi?»

Tartışmayı bu seviyelerde yapacağına, devletleştirme tezine cephe alan bazı yazarlarımız, sadece «ithalât ve ihracat devletleştirilirse tüccar yerine devlet memurları kaçakçılık yapacaktır», gibi çok zayıf bir argümanla ortaya çıkmışlardır.

2. Türkiyedeki bütün «sermaye ve teşebbüs» unsurlarının sözcüsü diye bilinenlere gelince, bunlar malesef hiç bir zaman kendi guruplarının hakiki ve uzun vadeli menfaatlerinin nerede olduğunu bilemedikleri için, dar bir gurubun kısa vâdeli menfaatlerini savunma telaşı içinde ve «rejim elden gidiyor» havasını yaratmak suretile ortaya çıkmışlardır.

Bunların ileri sürdükleri ve kendilerince isbatlanmış gibi gözükten en kuvvetli argüman yine malûm «devletin iyi tüccar olmayışı ve devlet işletmelerinin verimsiz oluşu» tema'sı etrafında işlenmiştir.

Buna ilâve olarak bir de «Sermaye kaçırma» olayının, kanaatimce son derece tehlikeli sayılabilecek, bir de «sözde» gerekçesi bulunmuş - tur: «Memlekette iktisadî ve siyasi istikrar yokmuş, Rejime karşı güven tam olarak teessüs etmemiş. Bu durumda sermaye tabii ki kaçarmış...»

Serbest piyasadan yapılan döviz talebinin ancak bir kısmını izah edebilen «sermaye kaçırma» hadisesinin çeşitli motiflerinden sadece biri olan bu saike bu kadar ağırlık vermek bence geriye tepebilen bir silâhı kullanmaktır. Çünkü, bu argümana karşı, aksi tezi savunanlar çıkıp diyebilirler ki: «tek başına bu sebep bile dış ticaretin derhal hiç olmazsa bir süre için yani -güven ve istikrar teessüs edinceye kadar - devletleştirilmesi zorunlu kılar. Tıpkı, fevkalâde hallerde bankalar sisteminin geçici bir süre özel bir rejime tabi tutulması gibi...»

Aslında, problem bu kadar basit değildir; ve argüman yanlış vazelmiştir denebilir. Çünkü, döviz piyasasının siyah gömleklî alıcıları sadece «ürkek sermayedarlar» dır, ne de satıcıları sadece ihracat ve ithalât taciri ve yurt dışındaki işçilerdir. Bu piyasanın alıcıları arasında türlü motiflerle servetinin bir kısmını dışarda muhafaza etmeyi tercih edenler olduğu gibi, yurt dışına çıkan Türk turistleri ve hacılar ve özellikle bir gurup ithalâtçılar da vardır. Bu sonuncu gurup devletin kendisine müsaade ettiği ithal noktasının üstünde mal getirmeyi kârlı gördüğü için, faturayı düşük göstererek fazla mal ithal eden ve aradaki farkı «serbest» piyasadan finanse eden kimselerdir. (Bu kanaldan yapılan ithalâtın kaba bir tahminle yılda 30 milyon doları bulunduğu söylenebilir).

Yine bu piyasanın satıcıları arasında normal ihracatçılar yanında güney hudutlarının haylaz çocuklarını, Türkiyeye gelen yabancıları ve «liberasyondan» ithalât yaparken fatura şişirenleri unutmamak gerekir.

Şahsen yapabildiğim çok kaba tahminlere göre «serbest piyasada» döviz alış verişi yılda 100-110 milyon dolar civarında (toplam döviz gelirlerimizin %20 si etrafında) oynamaktadır. Bunun 40 milyon kadavını yurt dışındaki işçiler ve yabancı turistler sağlamaktadır; 60 ilâ 70 milyon dolarını da bir gurup ithalâtçı ve ihracatçılar.

Bu 100-110 milyon dolarlık dövizin 60-70 milyon dolarlık kısmı kaçak ithalâtın (40-45 milyon dolar), bedelsiz ithalâtın (10 milyon dolar) finansmanı ile Türk Turist ve hacılarının ihtiyacını karşılamakta-

dır. Kalan 30-40 milyon dolarlık kısmı (ve ancak bu kısmı) «sermaye-transferi» nin finansmanında kullanılmaktadır.

Şu kaba hesaplar da göstermektedir ki «döviz-kaçakçılığı» ile «sermaye-kaçakçılığı» aynı şey değildir ve «serbest piyasaya» intikal eden dövizlerin ancak üçte biri devamlı ve net «sermaye kaybı»na inkılab etmekte, üçte ikisi ise şu veya bu kanaldan yurda mal veya hizmet olarak sokulmaktadır.

Bu konuda yukardaki izahatı verişimin sebebi hiç şüphesiz hadiseyi küçümsemek ya da meşru göstermeye çalışmak değildir. Maksadım, sadece duruma açıklık kazandırmaktır; ve kanaatimce problem bu açıklığı ile ele alınmaz ve çareleri ona göre düşünülmez ise doğru ve kesin çözüm yolu bilmek imkânsızlaşacaktır.

(3) İthalâtın devletleştirilmesi konusunda görüşünü bildiren üçüncü önemli gurup olarak «rejimin gözcüsü» veya «karma ekonominin sözcüsü» diyebileceğimiz Hükûmetin, bazı üyelerinin konu üzerindeki demeçlerine değinmek isterim.

Hükûmetin yetkili üyeleri ithalâtın devletleştirilmesiyle ilgili olarak yaptıkları yorumlarla, bugüne kadar tartışmalara fikir bakımından fazla bir katkıda bulunmamışlar, daha ziyade bilinen «siyasî tercihlerinde» bir değişiklik yapmaya «şimdilik» niyetleri olmadığını açıklamışlardır.

Sermaye (veya döviz) kaçakçılığının yaygın olduğu ve ekonomik kalkınmamıza zarar verdiği iddialarını açıkça reddetmeyen ve sadece «zamanla azalıyor» diyen bazı hükûmet üyeleri, ortaya atılan temel probleme nasıl bir çözüm yolu düşündüklerini henüz açıklamamışlardır. Sadece «bugünkü tatbikat karma ekonominin icaplarından» deyip problemi bir tarafa itmiş gibi gözükmek, hiç şüphesiz, memleket aydınları arasında «karma-ekonomi de bu muymuş?» diye bazı şüphelerin haklı olarak uyanmasına sebep olabilecektir ve sistemin «haksız yere» tenkit edilmesine yol açabilecektir.

Aslında, «karma-ekonomi düzeninin» karma karışık bir ekonomi demek olmadığını göstermek için «sistemin kendi mantığı içinde bu nevi problemlerin kolayca çözümlenebileceğini; mevcut dış ticaret rejiminin iddia edilen mahzurları bertaraf etmek amacıyla düzeltileneğini söylemek ve bu yönde derhal çalışmaların başlamasını sağlamak gerekirdi.

Bu konuda ileri sürülen en enteresan noktalardan biri de Sayın Başbakan İnönü'nün ağzından basına aksetmiştir. Sayın İnönü'nün ileri sürdüğü «Ortak Pazar Argümanı» uzun vâdeli iktisat politikamız aç-

sından kuvvetli bir nokta olmakla beraber, kısa vâdeli bir iktisat politikası aracı olarak dış ticaretin «geçici bir süre için devletleştirilmesi»nin faydalı olabileceği» tezini açıkça bırakmaktadır.

Maamafih, bugüne kadar hiç kimse çıkıp da: «Türk ekonomisini Avrupa Ortak Pazarı Üyeliğine hazırlamaktayız derken, nasıl her sene gümrükleri artırıyor ve yeni ithal tahditleri getiriyorsanız ve bu politikayı nasıl onbeş yıl sonra tersine çevireceğiz ve o zaman gümrükleri indirmeye, ticarete liberasyonu arttırmaya başlayacağız diye savunu yorsanız, aynı mantığı dış ticaretin bir süre için devletleştirilmesi konusunda niçin uygulamıyorsunuz?» diye sormamıştır. Herhalde, bir soran çıksaydı, bu noktada da tahmin edici bir cevap verilebilmeliydi.

IV. Niçin ve Ne kadar Devletleştirme :

Şimdi söylenmiş sözlerin eleştirmesini bir yana bırakarak, bir memlekette ithalât ve ihracatı devletleştirmenin hangi şartlar altında hakikaten zorunlu ve faydeli olabileceğini; ve bu gibi durumlarda devletleştirme politikasının tercihan hangi sahalara ve ne kadar süre ile uygulanmasının doğru olabileceğini -Türkiye'nin bugünkü şartlarını da gözönünde bulundurarak- tartışalım.

Dış ticaretin devletleştirilmesi konusunda, herşeyden evvel ithalât ticaretini ihracattan ayrı tutmak ve sürekli devletleştirme ile geçici devletleştirmenin, genel ile kısmi devletleştirmenin aynı şey demek olmadığını bilmek gerekir. Bir de dış iktisadi ilişkilerin belirli bir safhasının -meselâ ödemeler safhasının- devletleştirilmesi söz konusu olabilir. Bu son noktada Türkiye'de senelerdir devletçilik -yâni döviz alım satımının (resmen) devlet monopolüne verilmiş olması- vardır.

Dış ticarete gerek ithalât, gerek ihracat cephesinden «genel» ve «sürekli» devlet monopolüne gidilmesi çok nadiren zorunlu veya faydalı olabilir. Sermaye kaçakçılığının veya döviz karaborsasının mevcut oluşu böyle bir devletleştirme politikası için yeterli gerekçe sayılamaz. Çünkü, bu problemi başka yollardan da -ve belki de daha etkili bir şekilde- önlemek mümkündür.

Fakat bunun yanında, dış ticarete özellikle «kısmi» ve/veya «geçici» devletleştirmenin zorunlu, ya da «faydalı» olabileceği çeşitli durumlar söz konusu olabilir...

Bunları kısaca açıklamak gerekirse:

- (1) «Ticaret-hadleri argümanı»
- (2) «Gelir-dağılımı argümanı», ve

(3) «Kalkınmanın - hızlandırılması argümanı, olarak üç nokta halinde sıralayabiliriz.

(1) «Ticaret hadlerinin» aleyhimizde değişmesini önlemek, veya lehimize çevirmeyi sağlamak, amacıyla alabileceğimiz çeşitli tedbirler olumlu sonuç vermiyor ise, bazı alanlarda ticaretin devlet monopolüne alınmasıyla -monopol etken bir şekilde sevk ve idare edilirse- bir memleket dış ticaretten sağladığı menfaatleri arttırabilir.

Türkiye açısından, gerek ihraç, gerek ithal malları arasında böyle mallar vardır; ve bunların bir kısmının ticareti zaten devlet monopolüne alınmıştır; yapılacak tetkikler sonunda diğerlerinin de aynı işleme tâbi tutulmasında fayda görülebilir. Ham-petrol, ham kauçuk, sunî gübre, tarım makineleri ithalâtı gibi ya dünya piyasasında rekabet şartlarının düzeltilebileceği ithal malları bu guruba girenlere örnek olarak gösterilebilir.

Aynı mantıkla ihracatta da bir araştırma yapılabilir ve eğer önemli ihraç mallarımızın dünya fiyatlarını etkilemek imkânımız varken bunu:

- (i) Taban fiyatları koyarak,
- (ii) İhracatı lisansa tâbi tutarak,
- (iii) İhracatçı birlikleri kurdurarak

müessir bir tarzda sağlayamıyorsak, belki de bu sahalarda devletin ihraç monopolüne gitmesi bazı şartları altında- faydalı olabilir. Bu malların ve şartların hangileri olabileceği ancak etraflı bir araştırma ile tesbit edilebilir.

(2) «Gelir-dağılımı» açısından dış ticaretin devletleştirilmesi daha zayıf bir argümandır. Çünkü, yurt içinde gelirin çeşitli guruplar arasındaki dağılımını şu veya bu yönde etkilemenin veya kısıtlanmış ithalâtтан doğan «Kıtlık-rantı»nı millileştirmenin, çok daha müessir başka yolları vardır. Dolayısıyla, bu hedefleri gerçekleştirmek için «ticaretin devletleştirilmesi» aracının kullanılması, ancak diğer araçlardan sonuç alınamaması halinde söz konusu olmalıdır.

Bu bakırdan, memleketimizde derhal alınması mümkün ve zarurî olan çeşitli tedbirler vardır. Meselâ :

(i) İthalâtçıların sağladığı «kıtlık rantı»nın bütçeye, yâni millete mal edilmesi için, bir nevi «lisans bedeli» mahiyetinde olan «damga resmî» %5 ten %15 e çıkarılabilir.

(ii) Dış seyahat vergileri yükseltilebilir.

(iii) İthalâtçılara döviz tahsis mekanizması ile onların ödedikleri «gümrük vergileri», «gelir vergileri» ve «gider vergileri» arasında sıkı bir ilişki bulunmalıdır; ve nihayet,

(iv) Gümrük idaresi reorganize edilerek daha verimli ve daha dü-rüst çalışır hâle getirilebilir.

Bütün bu tedbirler, bir taraftan gelir dağılımında arzulanan so-nuçları sağlarken, bir taraftan da «serbest piyasadan döviz talebini» ve «sermaye kaçırma kapasitesini» kısıtlıyabilir.

(3) «Kalkınmanın hızlandırılması» açısından dış ticaretin devlet-leştirilmesi (i) kaynak vasfını önlemek, (ii) küçük ve çok sayıda firma-lar tarafından yapılan ithalâtın pahalılığını bertaraf etmek, ve (iii) özel-likle «dinamik-teşebbüs-unsurunun» ekonomik kalkınmada daha fay-dalı olabilecekleri sınaî faaliyet alanlarına kaydırmak gibi önemli se-beplere dayanabilir.

Bu argüman «ithalât» ve «ihracat» ticareti açısından farklı ağırlık-lar taşır. Özellikle Türkiye için. Çünkü, bizde «ihracat» alanında ve «sanayi» alanında yeteri kadar müteşebbis -«dinamik iş adamı»- bulun-madığı halde, «ithalâtçılık» alanında «aşırı yığılma» mevcuttur. Tarihi şartların ve özel menfaatler açısından mevcut dengesiz durumun sebep olduğu bu «yığılma» giderilebildiği takdirde, bu «dinamik-elemanların» çoğundan diğer alanlarda kalkınmayı hızlandırıcı faydalı fonksiyonlar beklenebilir.

Bugün Türkiyede yarıdan fazlası «kota-taklitleri» altına alınmış ithalâtta, hangi firmanın ne kadar ithalât yapabileceği, hangi cins malı getirebileceği ve hatta hangi memleketlerden satın alabileceği ve ne sü-re içinde yurda sokabileceği doğrudan doğruya «devlet» tarafından tayin edilmektedir. Teşebbüs unsurunun yapabileceği bir iş ve taşıyacağı bir «risk» adeta kalmamıştır. Zaten, bunun sonucudur ki, son derece berecikli ve dinamik olan bu gurup «normal faaliyetini» yapamayınca, «yapmaması gereken veya istenen» faaliyetlere yönelme eğilimini gös-termektedir. Şu halde, bunların başka alanlara geçmesini sağlayacak -veya kolaylaştıracak bir politikanın tesbiti ve uygulanması ile ekonomik gelişmemizi hızlandırıcı bir sonuç elde edilebilir. Bu maksatla düzenle-necek politikanın araçları arasında, diğer tedbirler yanında, «kısmî» ve «geçici» devletleştirme de bulunabilir.

Kaldı ki, bir bakıma bugünkü tatbikat arasında buna benzer tedbirler de bulunmaktadır. Meselâ, bir malın yerli üretimi yurt-ıçi talebi karşılayacak miktar ve niteliğe ulaşınca, o malın ithalâtı tamamen yasaklanmaktadır. Bu durum o malın ithalâtının sadece devletleştirilmesi değil, o mal üzerindeki «ithalâtçılığın iptâli» anlamına gelmektedir.

V. Sonuç: Hakiki Durum ve Doğru Çözüm:

Buraya kadar yaptığımız tartışmaları bir sonuca bağlamak gerekirse, diyebiliriz ki:

a) İthalât ve ihracatı devletleştirmekle ve «sermaye kaçakçılığı» ve hatta ne de «döviz kaçakçılığı» önenebilir. Fakat, «Sermaye-kaçakçılığı argümanı» dışında, dış ticarete kısmî ve veya geçici devlet monopollerini tesisi, bazı alanlarda, bazı şartlar altında «başka sebeplerle» zaruri veya faydalı olabilir. Türkiye için bu alanların ve şartların tesbiti etraflı bir tetkike muhtaçtır.

b) Dış-ticarete «sermaye - kaçırma» olayı mevcut olmakla beraber, kaçırılıyor gibi gözükene sermayenin yarıdan fazlası çeşitli kanallardan, özellikle noksan fatura edilmiş ithalât kanallarıyla, tekrar yurda mal olarak dönmektedir.

c) İthalât ve ihracat tamamen devletleştirilse bile yurt dışındaki işçiler ve turistler «sermaye» piyasasını rahatça besleyebileceklerdir.

d) Dış ticaretimizin, «devletleştirme» dışında başka önemli problemleri de vardır. Bu problemlerin tümü ile ele alınması ve plân ilkelere uygun çözüm yollarına kavuşturulması lâzımdır.

Bu problemlerimizin bilimsel açıdan alınarak ciddi bir tahlile tabi tutulmaz ise ve bu tetkiklerden elde edilecek sonuçlar ciddi olarak ve süratle uygulanmaz ise «Plânlı kalkınma gayretleri» mizin sadece «gelişme hızı» hedefine değil, «sosyal adalet» ve «dış yardımsız-kalkınma» hedeflerine de ulaşmamız çok güçleşecektir.

Müşterek Pazarda Hububat Fiatları

Ayhan AGUN

Müşterek Pazar'ın altı üye devleti, 15. Aralık. 1964 tarihinde, hububat mevzuunda M. Mansholt tarafından ileri sürülen ana prensible-ri, yani bütün câmia için muteber tek fiatları kabul etmiş bulunmaktadır. Bununla beraber, bu prensip bazı istisnalar ihtiva etmektedir. Zira Bakanlar, Almanya'nın çavdar ve biralık arpası, İtalya'nın sert buğdağ ve mısırı için hususi bir rejim tanımaktadır.

Bir değişiklik olmadığı takdirde 1. Temmuz. 1967 tarihinden itibaren uygulanacak fiatlar şunlardır:

— Yumuşak buğday : Ton'u 425. Mark.

Bu baz fiat Almanya tarafından kabul edilmiştir.

— Arpa : Ton'u 365. Mark.

Bu fiat öngörülen fiatın altındadır. Burada şuna da işaret edelimki, Almanya, istisnai olarak biralık arpa mevzuunda Hellstein Komisyonunun kontrolü altında, miktarı tonda 45.- Mark'a kadar yükselen bir sübvansiyondan istifade edecektir.

— Çavdar : Ton'u 375.- Mark.

Almanya neticede bu fiatı kabul etmekle beraber ekmeklik çavdar için daha yüksek bir fiat uygulayacaktır (Ton'u 385.- Mark).

— Mısır : Ton'u 362,50 Mark.

Bu fiat derpiş edilen fiatın altındadır. Bununla beraber İtalya tonu 320.- Markdan üstün olan bir fiatı tatbik edemeyeceğini bildirmiş tir. Farkı kapatmak için Altılar, kimsenin dikkatinden kaçmıyan bir taktiğe başvurarak İtalya'ya beş sene müddetle, sözde Cenova limanının modernleştirilmesi maksadıyla ton başına 30.- Marklık bir yardımda

bulunmayı kabul etmişlerdir. Hakikatte bu yardım İtalya'da ithal edilen mısır ve arpa fiatlarının düşürülmesi gayesini istihdaf etmektedir. Ayrıca bu memleket mısırı daha ucuz fiattan ithal etmek için, üç sene müddetle ödenecek ve gittikçe azalacak tonda 10-22,50 Marklık bir sübvansiyondan daha faydalanacaktır.

— Sert buğday : Ton'u 500.- Mark.

Burada dahi İtalya hususi bir rejimden istifade edecektir. Müstahsiline tonda 580.- Mark ödenecek ve 80.- Marklık fark ise müşterek ziraat fonndan karşılanacaktır.

Uzun süren müzakereler sonunda Altılar, fiat indirimlerinden müteessir olan köylünün bu kayıplarının tazmin yoluyla telafisi prensibini kabul etmiş bulunmaktadır. Fransa'nın teklifi üzerine, bu tazminlerin ilk sene 3/3, ikinci sene 3/2 ve üçüncü sene 3/1 nisbetinde olması ve 1970 yaz'ında tamamen kesilmesi kabul edilmiştir.

Bu sistemde, tazminat fonuna olan hisselerini ödemekle beraber Almanya, İtalya ve Lüksemburg memleketleri fayda görecektir, hahubut fiatlarındaki artıştan kazançları olacak Fransa, Hollanda ve Belçika ise karşılıksız malî yardımlarda bulunacaklardır.

Tazminat tablosu şudur :

Almanya	1967/1968	560,- Milyon mark
	1968/1969	374.-
	1969/1970	187.-
İtalya	1967/1968	260.-
	1968/1969	176.-
	1969/1970	88.-
Lüksemburg	1967/1968	5.-
	1968/1969	3.-
	1969/1970	2.-

Bu prensip altı memleket'e ilk sene 825.- milyon mark, 1968/1969 senesinde 553.- milyon mark ve son senede 277.- milyon mark olmak üzere cem'an 1.655.- milyon marka mal olacaktır. Aşağıdaki tablo ise, çeşitli memleketlerin bu fon'na olan iştirak ve bu fondan alacakları tazminat miktarları hakkında bir fikir verecektir. Bu fon'a Fransa, Almanya ve İtalya % 28, Belçika ve Hollanda % 7,9, Lüksemburg ise %0,2 nisbetinde iştirak edecektir.

	İştirak miktarı (Milyon mark)	Alacağı tazminat
Fransa	463	—
Hollanda	131	—
Belçika	131	—
Almanya	463	1121
İtalya	463	524
Lüksemburg	3	10

Almanya'ya garantiler İtalya'ya tavizler :

M. Mansholt tarafından ileri sürülen fiat indirimlerini kabul et - mekle Almanya şüphesiz bir fedakârlıkta bulunmuştur. Fakat bu fev - kârlığını son müzakerelerde elde edebildiği bazı garantilerle nisbeten azaltabilmiştir. Bu garantilerden en mühimmi, şimdiden tesbit edilmiş bu müşterek fiatların tatbik tarihi 1967 den evvel yeniden gözden ge - çirilebileceğini öngören (revizyon kloz)udur, yani açıkcası Mansholt fiatlarının yürürlüğe gireceği tarihe kadar bu fiatların muhtemelen art tırılabilirliği ve değiştirilebilirliğidir. İkinci garanti ise, Almanların (fi - atların bölgelendirilmesi) mevzuundaki görüşlerini kabul ettirmiş bu - lunmasıdır. Ve nihayet, müşterek fiatların hesaplanmasında dolar'ın ünite olarak kabul edilmesi de bu memlekete muhtemel kur değişikliği - ne karşı bir garanti sağlamış oldu.

Altılar, İtalya'ya tek taraflı bir seri tavizlerde de bulundular. Böyle - ce bu memleket, yukarıda mısır ve sert buğday mevzuunda izah ettiğiz - mimiz sübvansiyonlardan başka, aşağıdaki imkânlardan da faydalana - caktır.

1 — Daha himayeci bir anlamda (sebze ve meyve nizamnamesini) değiştirmek.

2 — Sebze ve meyveden başka tütün, sert buğday ve yağlı madde - leri de müşterek ziraî fon'a dahil etmek. Böylece İtalya yukarıda zikre - dilen maddeler için Birlik kasasından ihracata müteallik yardımlar sağ - liyacaktır.

3 — Nihayet, müşterek ziraî fondaki hissesini düşürmek. İtalya' nın iştiraki 1965 de %28 den %18 e indirilecek ve 1966 da %22 olarak tesbit edilecektir. Diğer bir ifade ile bir taraftan iştirak hissesinin a - zaltılması, diğer taraftan yardımların arttırılması ile bilânçonun mu - vazenede tutulması imkânları araştırılacaktır.

Her anlaşmada olduğu gibi, 15. Aralık. 1964 tarihli anlaşma Bene - lüks memleketleri içinde hususi bazı hükümleri aynı şekilde dikkate almıştır.

Hollanda ve Belçika'nın, 1967 den itibaren, domuz, yumurta ve kü

mes hayvanları mevzuunda birlik dahili ticaretinin serbest bırakılması teklifleri neticede üye devletler tarafından benimsenmiş ve bir prensibe bağlanmıştır. Bu husus ilk plânda Hollanda'yı, muayyen bir ölçüde de Belçikayı ilgilendirmektedir.

Sürümü icap eden hiç bir istihsal fazlasına sahip olmadığı halde, müşterek fon'a, karşılık görmeksizin mühim ödemelerde bulunduğunu anlıyan Belçika'da bu fon'a olan yatırımlarının hudutlandırılmasını istemiştir. Neticede Altılar, gelecek iki sene içinde İtalyanların ödeme - lerindeki azalmanın müncer olacağı kotpar artışına Belçika'nın iştirak etmemesini kabul etmiştir. Diğer bir ifade ile İtalya'ya tanınan tavizlerin sebebiyet verdiği munzam mükellefiyetler sadece Fransa, Almanya, Hollanda ve Lüksemburg tarafından karşılanacaktır.

Lüksemburg'a gelince, bu bu memleket dahi bir Noel hediyesine nail oldu. Sadece hububat sahasında bir tazminattan değil aynı zamanda ziraî bünyesini islâh için Avrupa Fon'undan da hususi surette istifade edecektir.

Fransa'ya avantajlar :

Bu muameleden başlıca istifade eden memleket Fransa'dır. Her sene artan istihsal fazlasıyla Avrupa'nın bir numaralı buğday müstahsili olan Fransa, böylece istihsalinin bir kısmını daimi surette açık veren Alman piyasasına sürmek imkânını bulacaktır. Fransız köylüsü, 1967 den itibaren, tek fiat ve himayecilik sayesinde, Alman piyasasında bir priorite ihdas edecektir. İşte Fransa'nın 15. Aralık 1964 tarihinde gönül arzusu ile verdiği bir kaç tavize mukabil sağladığı avantajlar... Böylece Fransa, hazinesine aşağı yukarı yarım milyar franga mal olan malî mükellefiyetlere razı oldu ve ayrıca İtalya lehine, gelecek iki sene içinde Fondaki diğer malî taahhütlerini arttırmayı kabul etti.

Bununla beraber Fransa'nın elde ettiği tek avantaj Alman hububat piyasası değildir. Bu memleket, hususi bir ehemmiyet arzeden malî mevzuatla ilgili bir hükmü de kabul ettirmeye muvaffak oldu. Bu husus da, bugüne kadar yarısı fondan, diğer yarısı ihracatçı memleketler tarafından karşılanan ihracata yapılan yardımların bütünüünün 1967 den itibaren müşterek ziraî fondan karşılanmasıdır. Yani Fransa'nın muayyen miktardaki buğday fazlasının sürümünü, 1967 den itibaren Müşterek Pazar'ın diğer üye memleketleri finanse edecektir.

Bununla beraber ziraî fon meselesi henüz bir esasa bağlanmamıştır. Bir nizama bağlanan hububat fiatlarından sonra sıra şimdi de ziraî piyasanın istikametini tayin edecek Fon'un esaslarının tesbit edilmesine gelmiştir. Bu hususun altı memleketin ziraî eksperlerine uykusuz geceler geçireceği şüphesizdir. Zira gelecek müzakereler malî yünden olacaktır.

Kat Mülkiyeti ve kat Maliklerinin masraflara iştiraki

Dündar ÖZBİL

Tapu Kanununun 26 ncı maddesinin birinci fıkrasını değiştiren ve bu maddeye iki fıkra ilâve eden 6.1.1954 tarih ve 6217 sayılı kanun «Mülkiyet, mülkiyetin gayri aynı haklara ve müşterek bir arzın hissedarları veya birbirine muttasıl gayrimenkulün sahipleri arasında bunlardan birinin veya bir kaçının o gayrimenkul üzerinde mevcut veya inşa edilecek binanın muayyen bir katından veya dairesinden yahut müstakillen istimale elverişli bir bölümünden münhasıran istifadesini temin gayesiyle Medenî Kanunun 753 üncü maddesi hükümlerine göre irtifak hakkı tesisine veya tesisi vaadine mütedair Tapu Sicil Muhafızları veya memurları tarafından» senet tanzimine müsaade etmiştir. Kat mülkiyetinin teessüsü için bu kanunî müsaadeyle ilâveler yapılması zaruri görülmüş ve Tapu Kadastro Umum Müdürlüğü teşkilâta gönderdiği 11.2.954 tarihli tamiminde; bazı şartların tescile esas olmasını arzulamıştır. Bu tamime göre, irtifakın haleflerine sari ve şamil olduğuna, mülk üzerindeki hissenin ancak irtifakla birlikte devredilebileceği şuyun idamesi mükellefiyetinin tesisi ile şufa hakkının iptal edildiğine müteallik şart ve şerhlerin tapuda tescil esnasında Akidlerce kabul edilmesi suretiyle kat mülkiyetinin teşekkül edeceği anlaşılmaktadır.

Kat mülkiyetinin mahzurlarından biri derpiş edilecek şartların tamam olması halinde mülkiyetin kurulmasıdır. Bu şartlardan birinin unutulması veya iltibasa mahal verecek bir ibarenin yer alması halinde kat mülkiyeti tesis edilmemiş olacaktır. Tapu'nun unutulması yüzünden kat mülkiyetinin sıhhatine bir arıza vaki gelmeyip maliklerin sarih arzusundan ileri geldiğini ileri sürerek mesuliyeti kabul etmeyecekleri şüphesizdir. Herkesin, tapu'ya verdiği dilekçe adı geçen Umum Müdürlük tamiminde yer alan bütün akdi unsurların derpiş edilmesini istekli dilekçe, yazmasını ve kat satınalanın da bunu kontrol ve mürakabe etmesini yahut bu kadar bilgili olmasını beklemek mümkün değildir. Aksi halde kat mülkiyetine halk arasında yer alan inanç sarsılacaktır. Ta-

pu muamelâtındaki itimat ve emniyet prensibi ile telifi mümkün olmayacak hallerin zuhuruna mani tedbirlerin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne alınması zaruridir. Meselâ şufa'dan feragata razı olmadıkları veya şuyunun idamesini kabulünü arzulamadıkları yolunda unutmaya veya zuhule meydan vermiyecek sarih ibarelerin yer alması veya hatırlatılma yapıldığının derci elzemdir. Şu hale göre kat mülkiyeti isminin kanunlaşmasında ve şartların akdi olarak değil kanuni unsur olarak bilinmesinde lüzum ve zaruret vardır.

Diğer taraftan Medeni Kanunun 627 nci maddesine tevfikân şuyunun idamesi mükellefiyeti, on yıldan fazla süremez.

Bundan başka çok ortaklı gayrimenkullerde; ortak yerlerin ortaklaşa nasıl kullanılacağı, ana gayrimenkulün bakım ve onarımının nasıl yapılacağı tayin ve tesbit için Medeni Kanundaki hükümlerden başkasurette özel hükümlere ihtiyaç vardır. Masrafa iştiraki tanzim eden Medeni Kanunun 626 ıncı maddesi aynen şöyledir:

MADDE 626 — Müşterek mülkiyete terettüp eden veya müşterek mülkiyeti takyit eyleyen idari masraflar, vergiler ve sair mükellefiyetler, hilâfına hüküm yoksa, hisseleri nisbetinde bütün hissedarlara ait olur.

Hissedarlardan biri hissesinden fazla tediye bulunursa bu fazla ile hisseleri nisbetinde diğer hissedarlara rucu eder.

Şimdi bu maddede yer alan hükme göre ortaklardan biri ana gayrimenkulün bilfarz pis su çukurunu temizleme ve işini, badana ve boyasını cebinden masraf ederek yaptıracak, bunları tevsik için makbuz veya fatura alacak, sonra diğer ortakların hisseleri nisbetinde masrafın kendisine ödenmesini havi ihtarı Noter marifetiyle tebliğ ettirecek, temerrüde bu suretle düçar ettiği ortaktan alacağının tahsili için mahkemede dava açacaktır. Şimdi bu madde de; peşin ana gayrimenkul giderleri avansı derpiş edilmediği gibi her defasında kendini mahkemeye ve rilmeye mecbur bırakan ortak hakkında hiçbir müeyyide mevcut değildir. Diğer taraftan, büyük tamirat icrası gibi daha ziyade mühim olan idari tasarrufların yapılması müşterek mülkün yarısından fazlasına malik olan ve adet itibariyle de ekseriyeti teşkil eden hissedarların reyleri ile kabil bulunmaktadır. Bu zaruri tasarruflara muhalefet eden çoğunluk karşısında azınlıkta kalan ortaklar ne yapacaktır? Bilfarz çöken çatı tamir edilmeyecek, bozulan asansör yenilenmeyecek midir?

Ortakların iç münasebetlerinde tatbik edilecek kaideler de belli değildir. Meselâ hangi masrafın «ana gayrimenkul masrafı» diğer bir de-

ğışle «ortaklaşa masraf» hangi masrafın münhasıran ortağı ilgilendiren «kat masrafı» olacağı da tayin edilmemiştir. Bunu tayinde bir kıstas bulmakta çok zordur. Bulunsa bile indî olacak ve her mahkeme ve her bilirkişi bu meseleyi kendine göre yorumlayabilecektir. Emlâk Kredi Bankasının kredili muamelelerinde gayrimenkul ortaklarına kabul ettirdiği ve tapuda tescilini istediği Noterden yapılan müşterek mülkün kullanılma tarzını tayin eden mukavele çok faydalı olmakla beraber müeyyideden mahrumdur. Mezkûr mukavele şartlarına göre gayrimenkulün müşterek kısımlarının:

- a) Bilumum vergi ve resimleri, tanzifat, tenvirat ve bekçi ücretleri,
- b) Bilumum tamir, tadil ve tezyin masrafları,
- c) Badana ve boya masrafları,
- ç) Kapıcı için ödenecek aylık ücret, sigorta ücretleri,
- d) Çatı katının tavan ve duvarları ile normal istimalin dışında kalan çökme, çatlama, arızaların izale masrafları müşterek masraf olduğu yazılıdır.

Keza arsanın heyeti umumiyesinin, binanın duvarlarının, çatı ve bacaların, cephelerin harici tezyinatının, balkonların kapıların pencere-lerin, giriş holünün, merdivenlerin, sahanlıkların, kömülüklerin, su depolarının havagazı su, elektrik ve harici telefon tesisatının zil, anten, yağmur borularının, kanalizasyonun ve kanalizasyon borularının umumi ve müşterek kısımları olduğu tadat edilmiştir.

Her gayrimenkul hakkında bu bağlayıcı akdi hükümler olmadığına göre «Kat mülkiyeti» huzuru sağlayacak nitelikte değildir.

Kat mülkiyetinde huzurun sağlanması çok defa iyi bir tesadüfe bağlıdır. Ortaklaşa mülkiyetin gerektirdiği fedakârlıklara katlanan uysal ortağın hayatı, kötü ortaklar yüzünden çekilmez bir hale gelebilir.

Kat mülkiyetinin gerçek hüviyetine kavuşması ve toplumda gereken değerini alabilmesi için hazırlandığ anlaşılan «Kat Mülkiyeti Kanunu Tasarısı»nın biran önce kanunlaşması temenniye şayan görül - mektedir.

Cemiyetten Haberler

* Cemiyetimizin Ankara, Yenişehir Adakale Sokak Ada Apt. No. 8 Daire 1 deki adresindeki şubesinde bu ay içinde de seri konferanslara devam edilmiştir.

Konferansı veren	K o n u	Tarih	Saat
Prof. Dr. Aydın Yalçın	Liberal Sistem içinde Sosyal adalet	9.1.1965 (Cumartesi)	14.30
Prof. Dr. Besim Üstünel	Dış ticaretin Devletleştirilmesi zarurî midir? (x)	16.1.1965 (Cumartesi)	14.30
Doçent Dr. Mümtaz Sosyal	Ne istiyorlar?	23.1.1965 (Cumartesi)	14.30
Açık Oturum	Turizm Kalkınması başarabilecek miyiz?	30.1.1965 (Cumartesi)	14.30

* İZMİT Ticaret ve Sanayi Odası Umumî Kâtip Muavinliği için İngilizce bilir bir İktisat Mezunu aranmaktadır. Taliplilerin Cemiyetimizle temasa gelmeleri;

* İsmi Cemiyetimizce mahfuz bir şirket iktisadî etüd ve araştırma servisinde istihdam etmek üzere İktisat mezunu aranmaktadır. Taleplerin İngilizce bilmeleri şarttır. Fazla bilgi almak isteyenlerin acele Cemiyet Merkezimize (Tünel, Galipdede Caddesi Mustafa Sacid Apt. 48/1) müracat etmeleri rica olunur.

* Türkiye Emlâk Kredi Bankasında vazifeli bulunan Mezunlarımızdan Mustafa Karanfil yeni açılan Eyüp Şubesine Müdür olarak getirilmiştir. Arkadaşımızı tebrik eder yeni vazifesinde de başarılar dileriz.

* Geçen sayımızda Halk Bankası Umum Müdür Muavinliğine getirildiğini bildirdiğimiz arkadaşımız Oktay Emed'den sonra yeni bir Umum Müdür Muavinliği kadrosu ihdas edilmiş ve bu vazifeye mezunlarımızdan Sayın Muzaffer Denizdöven tayin edilmiştir. Camiamızda sevinçle karşılanan bu mesut havadisi duyurur arkadaşımıza başarılar dileriz.

* Etibank Taksim Şubesi Md. Kâmuran Bayçu Anadolu Bankası Genel Md. Muavinliğine tayin olunmuştur. Kıymetli mezunumuzu tebrik eder. Yeni görevinde de başarılar dileriz.

* D İ K K A T ! Her ayın ilk çarşambası Cemiyet lokalinde yapılan toplantımız, bu ay bayram münasebetiyle 10.Şubat.1965 Çarşamba saat 18—'e alınmıştır.

(x) Bak. İKTİSAT DERGİSİ Sayı: 8, Yıl: 1965.

16.1.1965 14.30 Cumartesi Prof. Dr. Besim Üstünel'in verdiği konferans'a iştirak edenler.

İ.Ü. İktisat Fak. Mezunlar C. Ankara Şb. 16.1.1965 C.tesi Saat 14.30 da Sayın Prof. Dr. Besim Üstünel tarafından verilen konferans (tartışmalı).
«Dış Ticaretin Devletleştirilmesi zarurî midir?»

Fakültemizin 28 inci Yıldönümü münasebetile Kent Otel Pavyonunda yapılan Yemekli - Cazlı toplantıya iştirak edenlerden bir grup.

Gurupta bulunanlar:

Fahrettin Tunçöz ve eşi Nihat Karürerci ve eşi Sırrı Çakmak, Hasan Tiryaki ve eşi Doğan Akgöze ve eşi.

ARSLAN TUĞLA

YAPI TUĞLASI
KİREMİT
ATEŞ TUĞLASI

Fabrika : Eyüp Silâhtar Caddesi No. 148

Telefon : 21 11 32

Mağaza : Galata, Tersane Cad. No. 67

Telefon : 44 30 40

İSTANBUL

ÇANAKKALE Seramik Fabrikaları A. Ş.

Türkiyede ilk defa beynelmilel
norm ve evsafa uygun olarak
imâl etmekte olduğu

KAROFAYANS

(BEYAZ VE RENKLİ)

ve

İZALATÖR

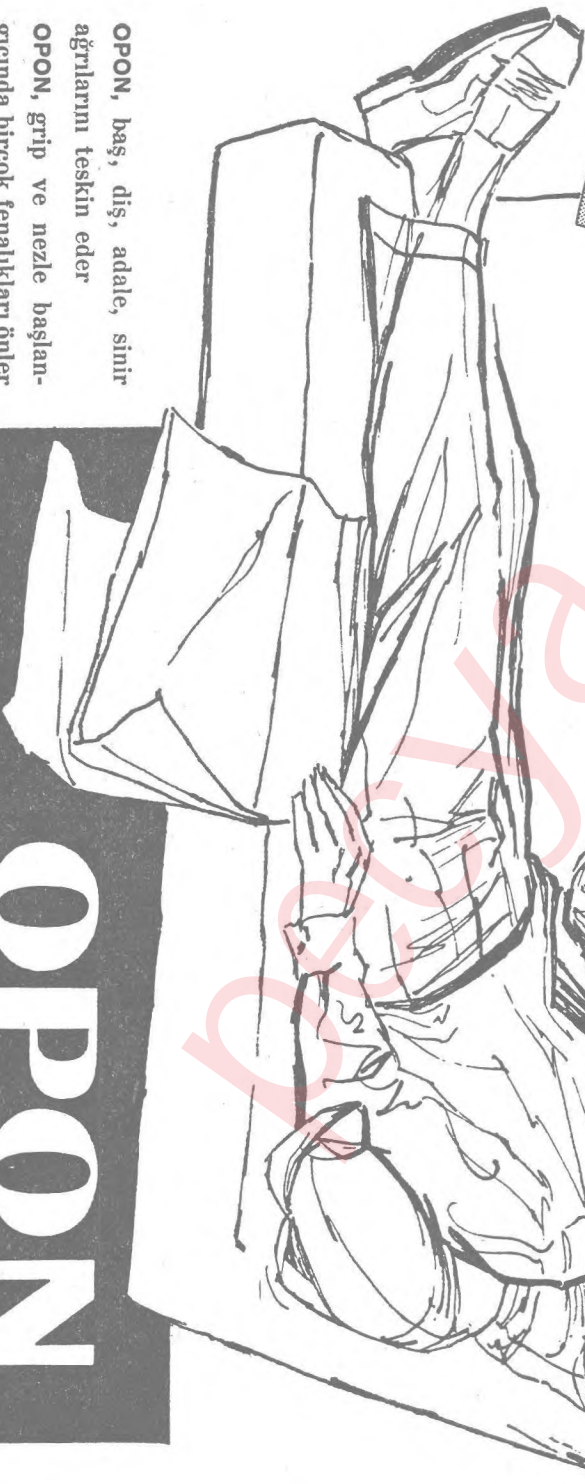
(ALÇAK VE YÜKSEK GERİLİM)

*Mamullerini piyasaya
arzetmektedir.*

Müracaat : Galata, Tersane Cad. Kipman Han Kat 5, Tel: 44 76 83
Fabrika : Tel. Çan 29

FAZLA YORGUNLUKTAN İLERİ GELEN

Vücut kırıklığına karşı

OPON, baş, diş, adale, sinir ağrılarını teskin eder
OPON, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler
OPON, günde 6 tablet alınabilir

OPON

3 parmağa kadar BORU İMALÂTINA BAŞLANMIŞTIR

Yıllık imalât kapasitesi 50.000 Ton

1964 İMALÂT PROGRAMI

STANDARD İMALÂT

Siyah, Galvanizli ve bitümlü borular. Din 2240 a göre
 $\frac{3}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, 1", $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, 2", $2\frac{1}{2}$, 3"

Sanayi boruları

13×0,9, 16×0,9, 19×0,9, 21×0,9, 25×1,32×1,20 m/m

SİPARİŞ ÜZERİNE İMALÂT

13, 16, 19, 25, 32, 38, 42, 49, 60, 76, 90 m/m çapında
0,8 ilâ 3 m/m et kalınlığında her çeşit borular.

PROFİL BORULAR

Üçgen, kare, dikdörtgen, heksagonal, oval ve sair
şekillerde borular

Fabrikalar : Pendik Temenye — Florya, Beşyol İstanbul

Büro : Salıpazarı Han Kat 8 Tel ; 44 74 27 - 44 74 26 Satış ; 44 76 03

Telgraf: BORUSAN, İstanbul

B S BORU SANAYİİ

MUTFAKTA • BANYODA • SANAYİDE

EN MÜKEMMEL YAKIT

AYGAZ

AYGAZ BAYİNE MÜRACAATINIZ
VEYA
MERKEZİMİZDEKİ

471130

471131-471132

NUMARALARA BİR TELEFON ETMENİZ KAFİDİR

KİSMET

(Kısmet 504)

Doktorunuzun verdiği reğeteye gre eczaneden aldığınız ilâçın sizi sıhhate kavuşturacağına nasıl gveniniz varsa, TAMEK mmullerinin nefaset, lezzet ve mkemmeliyetine de aynı derecede gvenebilirsiniz.

- DOMATES MAMULLERİ
- HAZIR YEMEKLER
- KOMPOSTOLAR
- REęEL ve MARMELATLAR
- ZEYTİN ve TURřULAR
- SEBZE KONSERVELEĐİ

TAMEK
KONSERVELEĐİ

YEGNE KALİTE KONSERVE